

DE PLAATSNAMEN VAN ROOSENDAAL - ENKELE AANVULLINGEN

IN Jaarboek no. 8 (1948) van de Ghulden Roos publiceerden Drs. R. van Hasselt en Prof. Dr. A. Weijnen hun studie over de plaatsnamen van Roosendaal. Bij de voorbereiding van een gelijksoortige studie over Wouw kwamen mij een aantal gegevens ter beschikking die op Roosendaal betrekking hebben en hetzij een nieuw licht werpen op de etymologie van enkele Roosendaalse namen, hetzij daarvan oudere vermeldingen dan die voorkomend in „De Plaatsnamen van Roosendaal” geven, en zo wellicht kunnen bijdragen tot het vaststellen of preciseren van de etymologie daarvan.

Voor het merendeel betreft het hier namen van dat gedeelte van Roosendaal dat vroeger bekend stond als het Land van Nassau, juridisch onder Roosendaal doch kerkelijk onder Wouw horend. De Abdij van Sint Bernaards, die in Wouw het patronaatsrecht bezet, had hier het tiendrecht, en hoewel op het einde van de vijftiende eeuw tussen de heren van Breda en Bergen op Zoom een regeling over dit gebied was getroffen, komen percelen die daarna en thans onder Roosendaal liggen nog geregeld voor in de zestiende-eeuwse cijnsregisters van Wouw, en vinden we cijnsboeken betreffende dit gebied bewaard in het Gemeente-archief van Bergen op Zoom.

Voor de voor deze verzameling gebruikte bronnen zijn de volgende nummers gebruikt:

1. Ouden cohier van alle de chijnsen den Heere van bergen competente de anno 1359 (GA Bergen op Zoom, Commissie van Breda 959).
2. Vijff reeck (ening) en generaele voor de jaeren respectievelijk uijtgaende Kersdage 1385 bamisdage 1390, 1392, 1393 ende 1395 (GA Bergen op Zoom, Commissie van Breda 331).
3. Chynsboeck Loopende onder Haijnck Vinckebroeck Vroenthout Roosendael Calfsdonck bortendonck Nispen en Langendyck de anno 1471 (GA Bergen op Zoom, Commissie van Breda 998).
4. Chijnsboeck van Haijnck, Santberch, Vinckenbroeck, Vroenhout, boinck beginnende int 1561 en Loopende tot 1628 (GA Bergen op

- Zoom, Commissie van Breda 999). Uit deze bron zijn praktisch alleen die citaten opgenomen die blijkens het schrift uit het jaar van de in gebruikneming, dus 1561, dateren.
5. Cijnsboek van Wouw 1571 (GA Bergen op Zoom, Commissie van Breda 1049).
 6. Cijnsboek van Wouw 1574-1609 (GA Bergen op Zoom, Commissie van Breda 1050). Ook hieruit zijn alleen de oudste citaten opgenomen, tenzij anders vermeld.

Gemakshalve heb ik bij de behandelde plaatsnamen tussen haakjes de daarvoor door van Hasselt en Weijnen gebruikte nummers aangegeven, indien althans dezelfde naam daar voorkomt; in geval van twijfel over de identiteit is een vraagteken toegevoegd of zijn enkele, mogelijk in aanmerking komende, nummers gegeven. Voorzover in de tekst naar de studie van Van Hasselt en Weijnen wordt verwezen is daarvoor de afkorting RsdL. gebruikt.

AAGTENVELD: ...*Landts genaempt aechte veldeken* 1561 (4, 2v); perceel; Haink?; Etym.: wel van een oude vrouwelijke voornaam.

AARDBRAND (757?): *uuten aerbrande... uuten eertbrandt... uyte eertbrande* 1471 (3, 3r, 5v, 27r); *uyt de eertbrande opde paddepoel* 1561 (4, 10v); perceel ws. onder Haink; Etym.: *aard* zal hier wel de betekenis hebben van wat men bijv. onder Wouw nog *èèrd* pleegt te noemen, n.l. verrotte plantenresten en strooisel van allerhande aard dat als mest over het land wordt gebracht.

AARDWEG (6): de thans gangbare locale uitspraak, *èèreweg* zal wel op *heirweg*, niet op *aardweg* teruggaan.

ACHTERBOS (18, 19): *Inde maede gebieten achter tbosch* 1561 (4, 51r); *achter tbossche* 1561 (4, 82v); streeknaam.

ACHTERDIJK (20a): *twee stucken Landts te vroenhout Deen geheiten De Loo ende dander achter dijck* 1561 (4, 91r); perceel.

AKKER (40-45?): *int dacker* 1471 (3, 115v); (44?) *opden ackere te vroenhout* 1561 (4, 89r); perceel.

AKKERBOS (47): *van eenen deelee vanden ackerbosche* 1471 (3, 42r); *Int ackerbosch... twee bosckens gebieten de hooge acker ende ackerbosch* 1561 (4, 20v, 36v); streeknaam; Haink.

AKKERSTRAAT (49?): *int acker straetken* 1471 (3, 138v).

ALAARTSHEINING: *Opden borckelaer In Hainck De helft van alaerts heijninge* 1561 (4, 41r) Etym.: van een oude mannelijke voornaam.

ALTENA (57): zoals ik elders uitvoeriger hoop aan te tonen, had Altena ten onzent wel de betekenis van „hertogelijk dienstleen, welks onderzaten aan bepaalde dienstbaarheden waren gebonden”; het grotere leen waartoe de beide Roosendaalse Altena's behoorden was het in Jaarboek 1945 van de Ghulden Roos uitvoerig behandelde Gageldonk; de beide Altena's lagen aan de grens van dit leen.

ARDUIN (71): *teijnden vroenhout een stuck Landts gebieten den Addyn* 1561 (4, 89r); *Addyn* gaat, zoals uit de in RsdL. no. 12 en 833 gegeven vormen

hey Addyn blijkt, wel terug op *Abdij* (d.i. het klooster van Sint Catharinadaal dat hier eertijds stond), of, waarschijnlijker, op *Abdijdam*, een dam en tevens grenspunt waar de latere *Arduyn* tegen aan lag. Door dissimilatie ontstond uit *Addyn* de in 1653 vermelde vorm *Ardijn* (Rsdl. no. 71), die daarna in het klankverwante en meer bekende woord *Arduyn* is overgegaan. Later zien we dan deze naam weer vertaald tot *Hardsteen*; een goed voorbeeld van het wel zeer grillige leven van een plaatsnaam!

BANK (91): *Banken* treffen we als perceel- of streeknaam ook aan te Moerstraten, Wouw, Kruisland, Gastel, Etten, Terheiden, Zwaluwe, steeds in de omgeving van de overgang van zand- naar kleigrond, en, behoudens in enkele jongere, kennelijk secundair ontstane vormen, steeds in de meervoudsvorm. Hoewel, bijv. onder Wouw, *bank* nog in levend gebruik is in de zin van „harde grondlaag onder het oppervlak” (de z.g. schurft), die weinig doorlaatbaar is en waarboven het gewas bij langdurige droogte dan ook eer pleegt te verdorren dan elders, is het de vraag of we hier misschien niet moeten denken aan een betekenis „wallen, ruggen”. Misschien hadden deze een of andere functie bij de ontginning of bij de turfwinning die ook op de kleigronden plaatsvond (vgl. bij Belgisch Klinge de naam Turfbanken). Het bevreemdt echter wel dat het toponiem Banken in de turfwinningengebieden op de zandgronden blijkbaar niet voorkomt. Moeten we misschien in een andere richting denken, gezien ook oude spellingen als *inde banckenen* (Kruisland 1571), *inde banckenne* (Moerstraten 1515), *banckcken* (Moerstraten ± 1550), en *bankeyken* (Moerstraten 1515)? Vgl. voor de laatste spelling de variant *banckeicke* (van een vraagteken voorzien) die Stallaert in zijn Glossarium van verouderde rechtstermen, I p. 118, geeft voor *banck* in de zin van folterbank. Men zou ook nog een ogenblik kunnen denken aan de mogelijkheid van een oorspronkelijk, later niet meer begrepen, *ban-kene*, maar het tweede element, dat in Zeeland en Westbrabant als waternaam voorkomt, heeft onder Wouw of Roosendaal geen sporen nagelaten. Ten slotte is er nog het Engelse *bank*, dat met zijn betekenis *can oever* toch wel op een of andere wijze met onze *banken* een semantisch verband zal hebben; welk verband is echter nog duister.

BEEK: ... *heylants... geb(eten) de beecke* 1471 (3, 12r); ligging?

BEEK: *over die beke te vinckenbroeck* 1561 (4, 72v); dit is wel de latere Spuitemdonkse of Loose Beek.

BEEMD (113a?): *den beempt* 1561 (4, 72r); perceel; Vroenhout?

BEENDERMAN (120): vgl. onder Wouw einde zestiende eeuw: Adriaen Adriaens. Beenderman 6, 3v).

BEERENDONK (124): *Die Laege beerdonck... de Hooge beerdonck te vroenhout* 1561, (4, 89v, 115v).

BELIE (136): te Essen (B.) komt een Beliestraat voor, waarin misschien hetzelfde woord zit; anderzijds zou men ook kunnen denken aan de vrouwelijke voornaam Belie die bijv. in de zeventiende eeuw een enkele maal onder Wouw voorkomt Belie Jacobs Disco 1654 - RAH, R Wouw 120, 36v), en ook wel elders in Westbrabant. Vrouwelijke voornamen kwamen inderdaad nu en dan voor als veldnamen, vgl. onder Wouw de *Martijntjes*, en onder Roosendaal *Thoriken* (zie beneden).

BERG (140): *te vroenhoudt opden berch... aenden hoogen wech opden berch* 1561 (4, 103v, 104r); perceel.

BERKENSCHOT (158): ...*lants geheeten de berke scoet* 1471 (3, 101r); perceel.

BERKMADE (160?):*opte bercmaet* 1471 (3, 93r), perceel.

BERKT (163): *inde berckt beneden bil ... ande berckt* 1471 (3, 74r, 90v); *te vroenhout Inden berct opden hille* 1561 (4, 100r).

BERT (164): *inde bert* 1471 (3, 179r); (=?) *een stuck Landts genaempt de berdt* 1561 4, 86r); perceel; Nispen?

BERT (165?) *opde bertte te vroenhout* 1561 (4, 101v); ws. wel identiek met

BERTELSHOF: *III gem(eten) beet b(er)tels hof* 1471 (3, 99r); ligging?

BESLOTELN HEINING: *tbesloote heijnincxken In Hainck* 1561 (4, 17r); perceel.

BETERING: *inde beteringe* 1471 (3, 64r); ws. identiek met *die beteringhe* die in 1359 bij de Oostmolen van Wouw, tegen de grens van Roosendaal gelegen, wordt vermeld 1, 51r); ws. streeknaam; Etym.: mnl. *beteringe* betekent zowel „verbetering”, als „verzoening, schadevergoeding” (Mnl. Hwb. p. 91).

BIEZENVELD (182): *by tslage thiesvelt* 1471 (3, 69r); perceel; Vroenhout.

BLANKERD (200): *een stucke Landts gebeten den blanckaert gelegen te vinckenbroeck* 1561 (4, 29v); *den ouden blanckaert* 1561 (4, 67r); perceel.

BLAUWERSBOS (201): *blauwer* varieert normaal met *blauwverwer*; zo ook in deze naam die in Wouwse archivalia ook als *Blauwverwersbosch* voorkomt en wel verband houdt met Francq Volcaerts Blauverwer die einde zestiende eeuw onder Wouw wordt vermeld (6, 12v).

BLEKEN (203, 205): *inde bleken ... in de bleecke ant westeinde van des heeren strate ... de bleeken* 1471 (3, 1r, 9r, 22v); streeknaam; Haink.

BLEKING (vgl. 206): *aende heijde gebiten Inde blekinge boven copenhoeck* 1561 (4, 4r); latere vormen hebben steeds -t-: *Bleckten*, *Blecktinge* (Rsd. nos. 203, 205-207); wel identiek met het voorgaande en met het in die omgeving onder no. 206 vermelde *Blecktinge*, *Blietingen*; streeknaam; Haink.

BLOEMENDAAL (vgl. no. 211): *gel(egen) opte suytsyde van bloemendale by igoet vanden boemken* 1471 (3, 186r); vgl. voor de ligging; Boom.

BLOK: *1 beemt geb(eten) dblocxken* 1471 (3, 167r); ligging?

BLOK: *te vinckenbroeck een stuck Landts gebieten tblocxken gelegen in Wolputte* 1561 (4, 50v); perceel.

BLOK: *te vroenhout Int bloxcken* 1561 (4, 57r); perceel.

BLOKAKKER: *opten blocacker* 1471 (3, 30v); perceel; ligging?

BOCHT: *te vruennout de buchten by tcruslant* 1571 (5, 145v, 182r); Etym.: bocht wordt ter plaatse nog gebruikt in de betekenis van „omheinde hoek van een weiland”; daarnaast in de gewone betekenis van kromming.

BOEINK (226): *boedonc, bodonc* 1359 (1, 82v, 67v); *te boedonck ... te boynck* 1471 (3, 45r, 57r); uit de vormen *boedonc*, *bodonc* hebben zich (met voor Brabant ook overigens geconstateerde overgang van -d- in -j-, vgl. Van Loey, *Middelned. Spraakkunst II*, 110) regelmatig *Boeink* en *Boink* ontwikkeld, zoals uit *Hadonc Haink* is ontstaan. De betekenis van het eerste element is niet duidelijk. Het komt opvallend vaak voor in verbinding met -donck: te Turnhout *opte boedunc* 1368 (van Gorp, Plaatsnaam van Turnhout, in *Bijdragen tot de Geschiedenis enz.*, XXV (1934), p. 78 e.v.), te Kasterlee-Rielen: *aenden Boedonc, van der Crommer Bodonc* 1443 (Van Gorp, Donknamen in de Provincie Antwerpen, in *Bijdragen tot de Geschiedenis enz.* XXVI, 309 - Van

Gorp (p. 321) ziet hierin de voornaam Bode); *Bodonc* 1251 (id. p. 309; ligging?); te Mechelen *opte boesdunc* 1368, *boijdonck* 1737, te Lokeren *opte Boedonck* (voor Mechelen en Lokeren zie: Luc Engelen, De Donk-namen in Zuid-Nederland, Licentiaatsverhandeling Leuven 1957, die voor Boesdonc wijst op een personen-naam boso, of op *boes* = onvruchtbaar); te Lierop: hoeve Boedonck, 1557 (RAH, R 1372, 389c, waarop de heren F. Smulders en Swane mij vriendelijk attent maakten).

Gezien deze frequentie lijkt het meer aangewezen niet in de eerste instantie aan een persoonsnaam te denken, maar aan een woord dat bijv. een bepaalde eigenschap van het terrein aangeeft. Vgl. ook Boemere, Bomere 1258 (bij Maasland; Schönfeld, Nederlandse Waternamen p. 194-195). Te Essen (B.) kwam eertijds een perceelsnaam *de Boeyaert* voor, terwijl op Duiveland *boeier* de betekenis van „moerassige, ziltige weide” heeft (Woordenboek der Zeeuwse Dialecten, p. 114). Misschien heeft dus *boe* de betekenis van „drassig, ziltig”. Of dit element ook voorkomt in namen als Boeimeer (Breda), en Beimoer (bij Bergen op Zoom, in 1392 Boyemoere, Boeymoer, Boeyemoere), dan wel dat hierin de persoonsnaam Boude, Boide schuilt, zou door nader onderzoek moeten worden uitgemaakt. Vgl. ook nog te Roosendaal Boeymaken 1800 en Boymaecken 1716(ws. identiek met Bijmaaken (resp. Rsd. no. 225, 245 en 411). BOEINKSHEINING: *bij elssenborch tegens de boimcxte straete over gebieten die boimcxte Heijninge* 1561, (4, 118r); perceel.

BOLLEVELD: ...*Landts gebieten tbollevelt* 1561 (4, 7r, 16r); perceel; Haink? BOMMEL (244): *een stuck Landts gebeten tbommelken... zuijtoostwert vander nieuwe heijninge* 1561 (4, 100v); perceel.

BOOM: *van goede vand(en) boemken tusschen de vaert van Rosendale ende van Ruckvenne... opte suytsyde van bloemendale by tgoet vand(en) boemken... tgoet vanden boemken tusschen de vaert van Rosendale ende Rucvenne by ian den bock Rentm(meeste)r van bergen* 1471 (3, 127v, 186r, 187r).

BOOM: *In Hainck... aende boomkens boven saeftels* 1561 (4, 3v).

BOOMGAARD (255?): *een stucke Landts gebieten den boogaert* 1561 (4, 14v); perceel.

BOONSTUK: *een stuck Landts gebieten het boonstuck* 1561 (4, 33r); perceel; Haink?

BORG: *beemden achter den borch tot Rosendale* 1471 (3, 90r); *borg* kan behalve sterkte, kasteel, ook een door een gracht omringde hoeve aanduiden; ws. herinnert Borgwerf nog aan deze borg.

BORGWERF (270): *inde borchwerf... byde molen an huysmans straetken* 1471 (3, 143r).

BOS: ...*beemden van valkeberge geb(eten) tbosch* 1471 (3, 183r); Nispen.

BOSBRAND: *den buschbrandt... In Haink... gebieten den bosschbrandt* 1561 (4, 21v, 123v); perceel.

BORTENDONK (273): *te bortendonc* 1359 (1, 84r); *van bortendonck* 1471 (3, 122r); Etym.: mogen we in het eerste element misschien een oorspronkelijk *borkten* zien, zoals in Roosendaalse namen naast elkaar *berkt* en *bert* voorkomen? Dat we vroeger hier *bark* voor (later) *berk* hadden is, naar ik geloof, aan de hand van het gestelde beneden onder *Bulkelaar* wel aannemelijk. De betekenis van Borteldonk zou dan zijn „donk met berkenbossen (-bosjes)”.

BOYENSHEINING: *te boinck bij cornelis philips weech gebieten boeijens heijninghe* 1561 (4, 54r); perceel.

BRAAK (296-303?): *inde brake* 1471 (3, 27r); ligging?

BRAAK (297): *In Hainck... die braeck* 1561 (4, 35r); perceel.

BRAAK (296?, 299?): *te vroenhout aen tsteenen crujs gebieten Die braeck* 1561 (4, 88v); perceel.

BRAND (311): *de buenders boven den brant* 1471 (3, 74r); perceel; Vroenhout?

BRAND (311-315?): *geb(eten) den brant gel(egen) aen calffenne* 1471 (3, 150r); perceel; ligging?

BRAND (313): *een stuccke Landts In Hainck gebieten Den brandt* 1561 (4, 28v).

BREDE HEINING: *ibreeheynexken* 1471 (3, 79v); perceel; Vroenhout?

BROEKAKKER (345): *te nispn inden broeckacker* 1471 (3, 148r).

BRUG: *ande brugge* 1471 (3, 115v); ligging?

BULKELAAR (368): *borkelaer* 1359 (1, 84r); *de borkele... inden borkele* 1471 (3, 1r, 5v); *ande borkeleersse strate* 1471 (3, 1r); *opden borckelaer... Inde borckelaers* 1561 (4, 16r, 33r, 37v); Etym.: evenzo als bij de laar-namen onder het aangrenzende Wouw (Westelaar, Oostelaar, Zuivelaar) de oudere vormen -le vertonen (1359: westerle, oesterle, zuuiverle of zwiverle), zal borkele de voorganger zijn van borkelaer, al is de volgorde van overlevering juist andersom; dit kan aan het toeval te wijten zijn, het naast elkaar voortbestaan van elkaar opvolgende vormen is niet ongewoon en is misschien toe schrijven aan ontlening aan oudere registers die de klerk voor zich had. Dit -le moet ook hier wel de voortzetter van ouder -lo zijn en dan zal de betekenis van borkele moeten zijn berkenbos (de berk komt in de toponymie van Roosendaal verschillende malen voor).

De overgang van -le in -laar kan op verschillende wijzen worden verklaard - a) door aan te nemen dat beide elementen in betekenis zeer dicht bij elkaar waren komen te liggen, aldus P. Michiels, „Bijdrage tot de studie van de laar- en lo-namen in Oost- en West-Vlaanderen”. Licentiaatsverhandeling Leuven 1957, p. 38: laar en lo zijn „aan het einde van hun betekenisontwikkeling synoniemen geworden”; - b) door aan te nemen dat het landschap zodanig was veranderd dat wat eertijds *lo* (bos) was, nu een ander aanzien of een andere functie had gekregen waarop de aanduiding *laar* van toepassing was, wat dit omstrede woord dan ook moge betekenen (Moerman: „open plek in een bos, bosweide”, Gysseling: „bosachtig, moerassig terrein”; - c) men zou ten slotte ook kunnen denken aan een zuiver taalkundige overgang, dus geheel los van het al dan niet veranderen van het benoemde object, en wel in eerste instantie naar analogie van de drie genoemde Wouwse le-laar-namen, die met elkaar gemeen hebben dat het eerste, bepalende, element op -r eindigt; we ontmoeten n.l. (wel door metathesis ontstane) tussen vormen als *westelre* 1394, en *zuiwelre* 1471, die later tot *westeler* 1479, *westelare* 1571, *suijvelare* 1571, verder *toistelair* 1475, *oestelare* 1571 zijn geworden; m.i. dwingt het bestaan van deze tussenvormen tot de conclusie dat er geen rechtstreekse overgang van -le naar -laar, dus gebaseerd op een betekenisovergang, heeft plaatsgehad, m.a.w. dat het latere -laar in al deze vier namen niet het terreinwoord -laar is. Voor *borkele* zal het toegeven aan de drang van de analogie des te gemakkelijker geweest zijn omdat het resulterende *borkelaer* zich geheel thuis kon voelen tussen andere boom-

namen op -laar in de Westbrabantse toponymie, zoals hazelaar, appelaar. Dat *borkelaer* inderdaad als zodanig is aanvoeld, kan blijken uit het feit dat deze naam, in tegenstelling tot de ander -laarnamen, nog een tijdlang het lidwoord behoudt en in het meervoud voorkomt (die gebeurt een enkele maal ook bij Zuivelaar; de ontwikkeling is daar niet duidelijk). Ten slotte zal de overgang van *borkelaar* naar *bulkelaar*, *bulkenaar* hebben plaatsgevonden onder invloed van de nabijgelegen (onder Wouw) streeknaam *de Bulk*, en dit te gemakkelijker nadat *bork* als boomnaam uit de gesproken taal zal zijn verdwenen om plaats te maken voor *berk*, dat in deze omgeving dan ook weer enkele malen in de toponymie voorkomt.

BULKHEINING (373): *vande bulcheynege* 1471 (3, 151v) perceel.

BUNDER (378?): *de buenders boven den brant* 1471 (3, 74r); (=?) *te vruenout op te buynder* 1571 (5, 161v); (=?) *te vroenhout gebieten den buynder* 1561 (4, 103v); perceel.

BUNDER (374-382?): *inden buender ende inde woelput* 1471 (3, 30v); perceel; Haink?

BIJL: *inde byle... opte byle* 1471 (3, 165r, 166r); (no. 401?) *de bijlle In Hainck* 1561 (4, 8r); *twee stucken Landts deene gebieten de bijlle ende dandere tbloccken te vinckenbroeck* 1561 (4, 136v).

BIJLHEINING: *een heijninge Landts op coppenboeck oeck gebieten De bijllheijninge* 1561 (4, 23v); perceel; Haink.

DAM (427?): *neven den dam* 1471 (3, 138v); *In Hainck... twee blocken Landts teijnden aende Dammen gelegen* 1561 (4, 39v).

DAMHEINING: *Drie stucken weyblocken gebieten Die Damheijninghe* 1561 (4, 39v); ws. te Haink, vgl. de voorgaande naam.

DEKENSRIET (434): *Dekens Rijt* 1336 (Erens, Okb. Tongerlo, III, 326); *sdekens Rijt* 1471 (3, 188r).

DEKKERS (435?): *opt zuijteynde van vroenhout gebieten deckers* 1561 (4, 70v); perceel.

DELFF (438): *een stuck Landts... gebieten de dilven; de dilven... metde noorteijnde opde beke... In hainck opde wachberch Inde dilffven* 1561 (4, 2rv, 7v); perceel.

DEURLECHT (445): *Doorlicht* 1471 (3, 88r); *deur* kwam in waternamen in Westbrabant verschillende malen voor, zo bijv. *den sloot gebeeten den Deursloot* 1487, bij Deurlecht, doch op Kruislands gebied (Vierlingh, *Tractaet van Dyckagie*, p. 58), verder in de 17de eeuw bij Dinteloord *den Deurloop* (A. Hallema, *Geschiedenis van de Gemeente Dinteloord en Prinsenland in de zeventiende eeuw*, 1955, kaart p. 48-49).

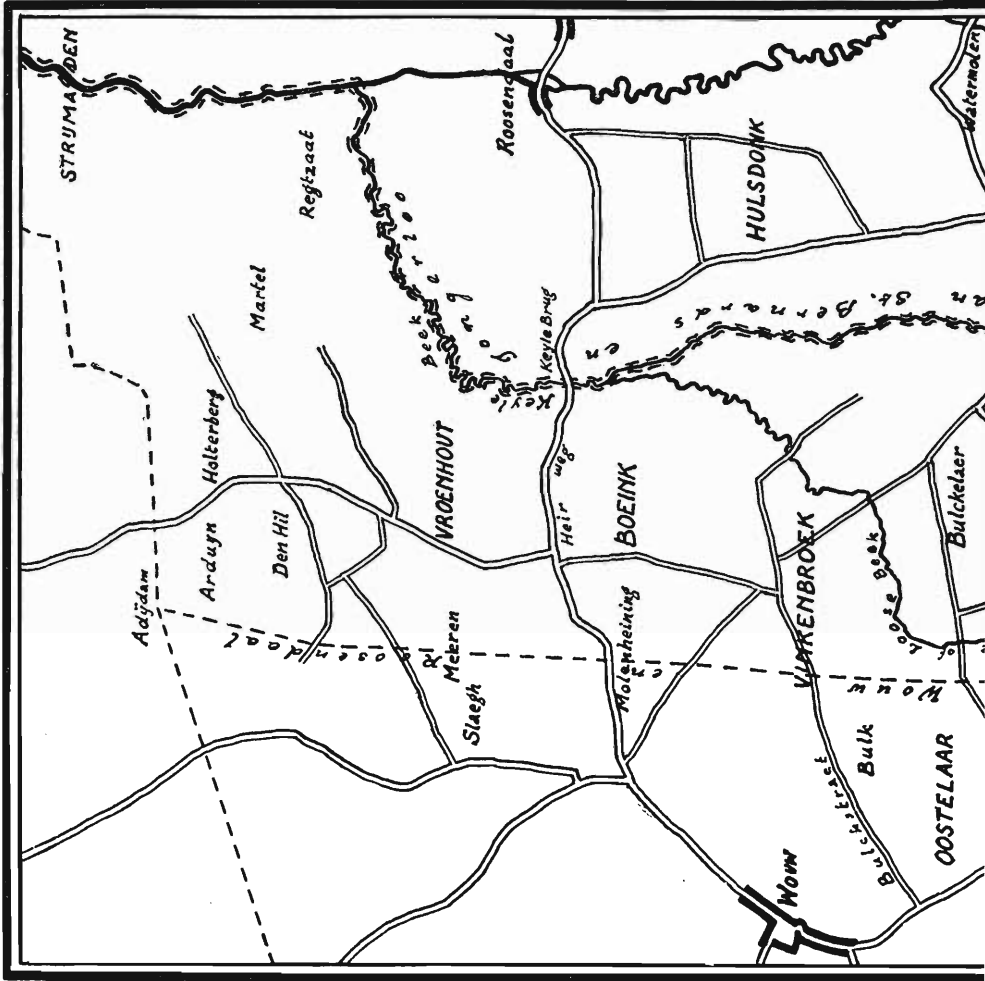
DOORBOS (486?, 489?): *anden dorren bos ende inde calff(onk)se mae... inden dorenbosch* 1471 (3, 122v, 140r); (no. 488?) *...Landts gebieten De Doorenbosche* 1561 (4, 29v); perceel.

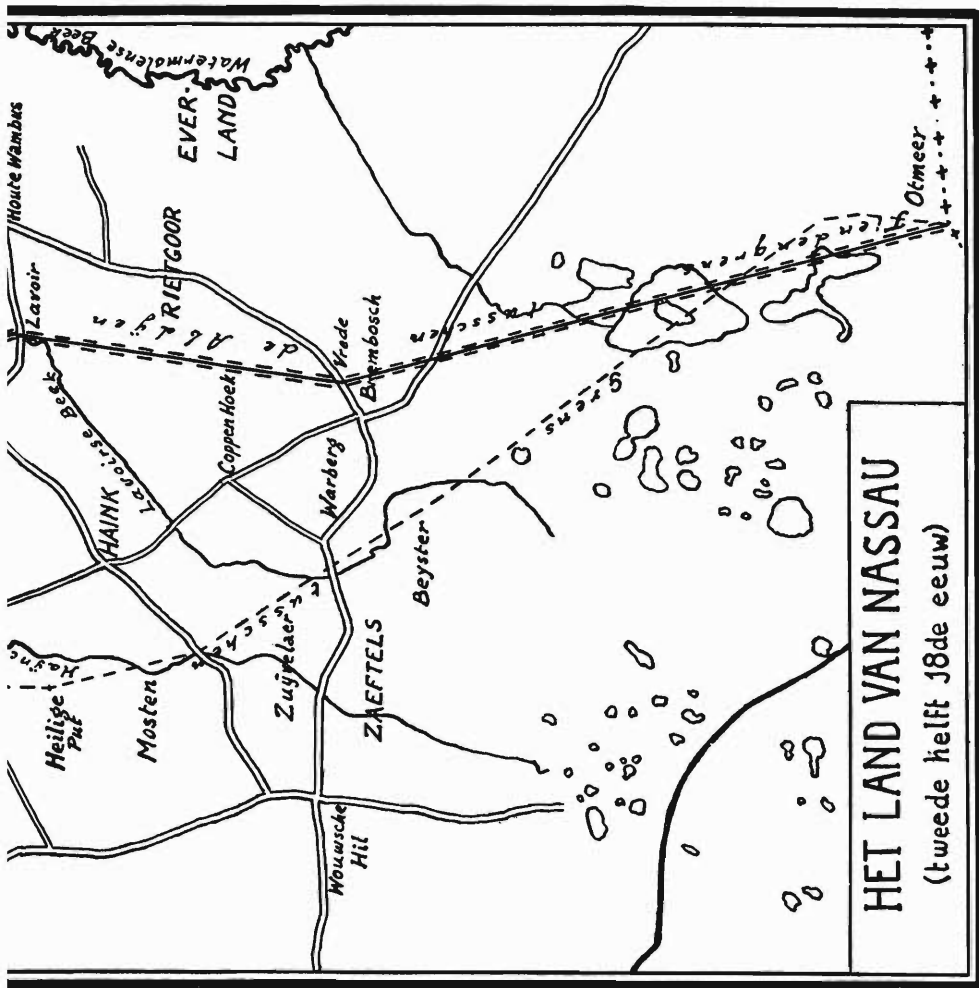
DINGBERGS GOED: *dingbergs gue opt strymaet* 1571 (5, 89r); Etym.: wel van een persoonsnaam; vgl. Dingberchs erfgenamen 1571 (5, 23v).

DIRKSHEINING (464): *opden wachberch op coppenboeck... gebieten dierykens heijninge oft diericx goet* 1561 (4, 32v); perceel.

DWARSSLOOT: *inde vucht anden duerssen sloet* 1471 (3, 83r).

DIJK: *te vinckenbroeck tdijcxken* 1561 (4, 24r); perceel.

DIJK (512): *den koeblock gelegen opden haelderberch neffens den dyck* 1561 (4, 114r); perceel.

ECHELMEREN (516): *Jacob vander echelmare* 1359 (1, 83v); *jacob van der echelmaere* 1471 (3, 17r); *die Laege ecchelmaere... gebieten de hoenichblock* 1561 (4, 6r); *In Hainck opden borckelaere eenen beempt gebieten die Laege ecchelmaere* 1561 (4, 38r).

ELSHOUT (531): *Int delshoudt in hainck... Int elshoudt Int gesceet van(den) Lande Inde cleijne Doncke* 1561 (4, 4v, 19r); streeknaam.

ELWART: *in wolfsvenne ende elwart* 1471 (3, 82v); Vroenhout?

ELZENBORG: *te boinck vooren aende strate bij elssenborch... bij elssenborch tegens de boimcxe straete over gebieten die boimcxe Heijninge* 1561 (4, 108v, 118r); boerderij?

ELZENHEINING: *Delsen heijninge... een stucke Landts te vroenhout gebieten elssen beyninge* 1561 (4, 85v, 137v); perceel.

ENGE BEEK (537): *aende enge beke* 1561 (4, 115r).

ENGELVELD (vgl. 539, 540): *een stuck Landts gebieten engelen veldt* 1561 (4, 24r); perceel.

ETSEL: *onder Hainck op Coppelhoeck gebieten het etsele* 1561 (4, 23r); perceel; Etym.: weide.

ETSEL: *te vinckenbroeck Int groot etsel* 1561 (4, 50v); perceel.

ETSEL: *In detsela naerden vroenhoudtschen stock* 1561 (4, 101v); perceel.

ETTING (557, 558): *de ettinghe* 1471 (3, 1r); *ettingen in de lange voert* 1471 (3, 173r); perceel; ws. Haink.

EVER (560): *in de Ever* 1451 (GA Bergen o.Z., C. v. Breda 334, rek. 1451); *op srymaet suwart vanden ever* 1471 (3, 69v); *op strijemaede byden eevere* 1561 (4, 141r; streeknaam (oorspr. waternaam?).

EVERLAND (561): *int hevenlant* 1384 (2, 2r); *te nispen vand(en) evelande* 1471 (3, 143r); streeknaam.

FLORENLAND (571): *Inde meeren aen floren Landt Int Hoerenstraetken* 1561 (4, 140r); perceel.

GAGEL (578a?): *maey inden gabel* 1471 (3, 61r); ws. streeknaam tegen of onder Kruisland?

GANZENBEEMD: *In Hainck gebieten den ganssenbeempt* 1561 (4, 21r); perceel.

GANZENWEIDE (608): *...Landts In Hainck gebieten de gansseweijde* 1561 (4, 2v); perceel.

GEER: *igeerken* 1561 (4, 22v); perceel; Haink?

GEER: *igeerken te vinckenbroeck* 1561 (4, 56v); perceel.

GEER: *een stuck Landts gebieten Den gheer gelegen tegens de galge* 1561 (4, 107r); Vroenhout?

GEERMADE (630): *een block Landts gebieten de geermade te vinckenbroeck* 1561 (4, 58r); *opte geerma achter hulsdonc... in de geerma te Vinckenbrouc* 1571 (5, 38r, 19r); perceel.

GEERTRUID OLENHEINING: *...Landts gelegen te vroenhout opden Hille over strate gebieten geertruydt oolen Heijninge* 1561 (4, 118r); perceel.

GEMENE MARTEL: *te vroenhout Inde gemeen martere... aende oostmaede Inde gemeen martere* 1561 (4, 105r, 119v); streeknaam.

GERSTLAND (651): *twee stucxkens Landts gebieten tgerstlandt ende tbosschken* 1561 (4, 70r); perceel; Vinkenbroek.

GOOR: *int goer* 1471 (3, 21r); streeknaam; ws. in Haink; Etym.: mnl. goor, gore; laagland, moeras.

GOORDIJK (680): *een stucke Landts gebieten den goordijck... In Hainck de Dilffven ende den goordijck... opde goordijck bij coppenhoeck* 1561 (4, 1v, 13v, 24v); perceel.

GOORT DONKERS VIJVER: *In Hainck... gebieten goort Donckerts vijver* 1561 (4, 123v); perceel.

GOORT GIJSENHEINING: *te Calfs(donk?) gebieten goort gijzen heijninghe* 1561 (4, 88r); perceel.

GOORTSHOF: *goorts hoff* 1561 4, 55v); perceel; Vinkenbroek?

GOOSSENS HEINING (684?): *Landts gebieten goossens heijninge te vinckenbroeck* 1561 (4, 107r); perceel.

GREVENSTEDE (707): afgeleid van de familienaam de Greef?; deze komt nog te Vroenhout voor.

GROTE HEINING: *inde grote heynege* 1471 (3, 162v); perceel; ligging?

GROTE WEIDE: *teijnden vinckenbroeck een stuck Landts gebieten de groote weijde* 1561 (4, 55v); perceel.

GROVENSTEDE (744): Groven, de Grove kwam in de 17de eeuw een paar maal onder Wouw als familienaam voor; is misschien de daar en elders in Westbrabant nog bestaande familienaam Groffen daarvan de voortzetter?

GULDENBLOK (748): in de 18de eeuw kwam de familienaam Guldens onder Roosendaal voor.

HAAG: *In Hainck gebieten tHaecxken* 1561 (4, 36v) (of moeten we lezen tHoecxken?); *onder hainck de Cortte haege* 1574 (6, 28v); perceel; vgl. beneden het gestelde over de etymologie van Haink.

HAAG (753): *te vroenhout Inde haege* 1561 (4, 93v); *inde haghe* 1571 (5, 161v); perceel?

HAARDBRAND (757): zie boven onder Aardbrand.

HAGENS HEINING: *van hagens heynege* 1471 3(, 49v); perceel; Etym.: Hagen kwam eertijds als persoonsnaam onder Vroenhout en Kruisland voor.

HAINK (756, 760): *Wilhelmus de Haghedonc* 1282, schepen van Wouw (Van Gorp, Donknamen in de Provincie Antwerpen, in: *Bijdragen tot de Geschiedenis enz.*, XXVI, p. 312); *ut haghedonc* 1359 (1, 58r, 59r); *Haeghdonc* 1359 (1, 86 r); *ut hadonc* 1359 (1, 83v, 84v); *ut hagedonc* 1389 (2, 49v); *hainck* 1471 (3, 1r); *by haechdonck... uut haechdonck* 1471 (3, 3v, 92v); Etym.: zoals Boink uit Bodonk, zal Haink regelmatig uit Hadonc, en dit uit Haagdonk zijn ontstaan (al blijken de verschillende vormen nog naast elkaar voor te komen en de oudere vormen nog voort te leven, misschien alleen echter bij de klerk). Vgl. ook het toponiem *Cortte haege* dat in 1574 te Haink wordt vermeld (zie boven onder Haag). De onder Rsdl. no. 802 en 803 vermelde namen Haviksdonk en Haxdonk zullen op taalkundige gronden van Haink moeten worden gescheiden; dit Haviksdonk moet wel in de buurt van de vroegere Roosendaalse watermolen worden gezocht.

HAINKS ARKER: *an haincx acker inde vollartputte* 1471 (3, 1r); streeknaam.

HAND (774?): *ande hant opten hoeck* 1471 (3, 79v, 82v); ligging?

HANNENHEINING: *hannenbeijninghe metden nieuwebeijninge te vroenhout* 1561 (4, 112v); perceel.

HAVEN: *maey inde vucht comende ant hoet lanx der havene* 1471 (3, 119r); de haven van Roosendaal.

HAVERHEINING (795?): *...Landts gebieten die Haeverbeijninghe* 1561 (4, 25v); perceel.

HAVERVELD (799?): *thaeveldeken* 1561 (4, 72r); perceel; Vinkenbroek.

HAWIJENHEINING: *van hawyn beynege* 1471 (3, 49v); *baeuwe beijninge...* *Hauwe beijninge* 1561 (4, EOER, 98r); perceel; Vroenhout?; lezing onzeker.

HEER JANSGOED (806): *beer ians goet* 1471 (3, 37v); perceel.

HEIBEEK (822): *op heybeke ant weste de beke* 1471 (3, 153r); streeknaam; Nispen.

HEIBEEKPOORT: *tbeemdeken van(de) heybeexportte* 1471 (3, 158v); perceel; Nispen?

HEIDE: *Inde borckelaers drie stucken Landts deene gebete theijcken* 1561 (4, 37v); perceel.

HEIHEUVEL (838?): *den Heijdhoevele... de cleijne Heijthoevel* 1561 (4, 8r, 42v); (=?) *een stuck lants opte borckelaere geheeten den heijthovel* 1571 (5, 15v); perceel.

HEILIGE GEESTGOED: *theijligeestgoedt* 1561 (4, 1v); perceel; Haink?

HEILIGE GEESTHOEK: *Doostbeijninghe ende sbeijlige geesthoeck* 1561 4, 72v); perceel; Vinkenbroek?

HEINING: *In Hainck een stuck Landts gebieten theijnincxken* 1561 (4, 27r); perceel; onder Roosendaal en Wouw was *heining* een zeer frequente aanduiding voor een perceel.

HEINING: *te vinckenbroeck gebieten theijnincxken achter tbosch* 1561 (4, 69v); (=?) *De cleijne beijninghe* 1561 (4, 70r); perceel.

HEINING VOOR DE DEUR: *... gebieten de beijninge voor de deure* 1561 (4, 64r); perceel; Vinkenbroek?

HEINTJESHEINING: *te vinckenbroeck gebieten heijnckens beijninge* 1561 (4, 66r); perceel.

HEIVELD: *te vinckenbroeck gebieten theijdtveldt* 1561 (4, 66v); perceel.

HEIVELD: *...Landts gebieten theedvelt te boinck* 1561 (4, 125v); perceel.

HERMANS HEINING (873?): *Hermans Heijninge oft die zuijwajje* 1561 (4, 106v); (=?) *...Landts In Hainck gebieten Heijl sweevers beijnincxken oft hermans beijninge* 1561 (4, 124r); (=?) *In Hermans Heijninge ofte waerlaer* 1561 (4, 22v); perceel.

HERMANSHOF (874): *in hermansshof* 1471 (3, 64v); perceel.

HEUVEL (888?): *anden hovel* 1471 (3, 109r); Kalsdonk?

HEUVEL (887): *opten hovel* 1471 (3, 62r); *te vroenhoutl Inde maede op culsdonck te weten tusschen den dijck ende de Culsdonck... aende oostzijde de beke, aende westzijde de hoevel* 1561 (4, 132r); perceel?

HEUVEL (886?): *In Hainck gebieten de hoevele* 1561 (4, 11v); perceel.

HIL (898): *byde hille... beneden den hyl* 1471 (3, 49r, 74r); *Inde billen* 1561 (4, 82r); *opte hil te vroennout* 1571 (5, 145v); streeknaam; Etym.: hil = heuvel, hoogte, vluchtberg enz.; hil kwam vaak voor op de lagere gronden van Westbrabant; uit een term als *poelbilleken* (Wouw, 16de eeuw), krijgt

men de indruk dat het woord tot voor enkele eeuwen nog in levend gebruik was. Op de hogere gronden vormt de Wouwse Hil bij mijn weten de enige representant. Voorts heeft men onder Kalmthout *Thillo*, 1518: *tot Hilloe* (Goossenaerts, De taal van en om het landbouwbedrijf in het noordwesten van de Kempen, p. 750, die tevens vermeldt dat voor Wechelerzande in 1368 eveneens een *hilloe* wordt opgegeven).

HILSTRAAT: *te vroenhout* ... *De Hilstraete* 1561 (4, 101r).

HOEKHEINING: *de hoecheyninge gelegen Int rietgoor* 1561 (4, 4v); (=?) *gebieten thouchheijnincxken* 1561 (4, 22r); (=?) ... *Landts In Hainck gebieten thoeckheijnincxken* 1561 (4, 124v); perceel.

HOEKHEINING: *Die bouckheijnige te boinck naer roosendaele toe* 1561 (4, 53r); perceel.

HOEKS (903): *van 1 velde geb(eten) de boecxs ... de hoecks* 1471 (3, 166v, 173r); perceel.

HOERENSTRAATJE (916): *Inde meeren ... Int Hoerenstraetken* 1561 (4, 140r); Vroenhout.

HOEVE: *In Hainck een stuck Landts gebieten Die Lambrechts Heyninge oft de Hoeve* 1561 (4, 35r); (=?) (no. 917) ... *Landts te vinckenbroeck ... gebieten de hoeve* 1561 (4, 64v).

HOF: *inde berckt by thof ... te nispen inde berckt achter thof* 1471 (3, 173r, 180r); met het Hof is hier wel Moerendaal bedoeld (vgl. Rsd. no. 162); van dit onzijdige woord hof moet worden onderscheiden *de hof*, die in de toponymie van Westbrabant vaak voorkomt en met de betekenis van „tuin, moestuin” daar nog in levend gebruik is.

HOF: *In Hainck een stucke Landts gebieten den Hoff* 1561 (4, 20v).

HOFAKKER: *1 stuck arven gebeytten den hofacker* 1471 (3, 117r); perceel; Kalsdonk?

HOFSTEDEN (927?): ... *lants geb(eten) de hofste* 1471 (3, 62v); Etym.: hofstede kon blijkbaar, evenals stede (*een stede lants*), vroeger een perceel aanduiden, ook wanneer daar geen boerderij op stond.

HOGHE AKKER: *achter calffen (?) geb(eten) den hoge(n) acker* 1471 (3, 118v); perceel.

HOGHE BRAAK (957?): *by de hoech brake* 1471 (3, 21r); perceel.

HOGHE BRUG (958): *by de hoge brugge* 1471 (3, 84v).

HOGHE HEINING: *een stuck ... gebieten de Hooge Heijninghe op Coppenshoeck* 1561 (4, 14r); perceel.

HOGHE HEINING: *te vinckenbroeck gebieten thooch heijnincxken ofte die hooge Leempotten* 1561 (4, 52r); perceel.

HOGHE MADE (969): *aende vaert ... opte hoge mae* 1471 (3, 123r); perceel; Kalsdonk?

HOGHE MADE (968): *In Haincke gebieten De Hooch maede* 1561 (4, 68r); perceel.

HOGHE RIJT (972, 973?): *opte hoge Ryt* 1471 (3, 30v); perceel?; ligging?

HOGHE WEG (977?, 979?): ... *Landts gebieten de ettinghe gelegen tot roosendaele bij mieuwe hoofd aenden hooge wech* 1561 (4, 87v).

HOLLE BEEMD (933a): *inden hollenbeemt* 1471 (3, 64r); Etym.: ws. „beemd aan de heul”.

HOLLE BEEMD: *te vroenhout Inden hoolen beempt* 1561 (4, 93r); perceel.

HOLLE WEG (935): *inden holen wegh... inden holen wech geheete zegers goet* 1471 (3, 79v, 99v); (=?, of 936, 939a) *een gemet Landts gebieten thoolweechsken te vinckebroeck... thoolweexken* 1561 (5, 58v, 78v); Etym.: naast de in Rsd. no. 936 gegeven verklaring „holle weg”, zal in vele gevallen van namen met *hol*, *hole* rekening moeten worden gehouden met de betekenis *beul* (overigens passeerde ook onder de hier bedoelde *Hole weg* een waterloop, zodat misschien de juiste interpretatie en lezing „Heulweg” zou dienen te zijn).

HOLTERBERG (938): *Harman van haelderberghe* 1359 (1, 41r); *vanden hadelberge* 1471 (3, 35v); *inde haelderberch tot vroenhout oft den hille... inden haelderberch* 1471 (3, 51v, 60r); latere vormen en de tegenwoordige plaatselijke uitspraak (*den olterbaarg*) hebben in de eerste lettergreep -o-, zodat men wel mag concluderen dat de lange -a- in de oudere vormen als -ao- zal zijn uitgesproken. Er lag ook een Halderberg bij Hoeven, in 1125 vermeld als *Halreberge* (Oorkondenboek van de Abdij van Sint Bernaards aan de Schelde, p. 1), en *ten Hoghen Alderberghe... usque Halreberghe* (Okb. Sticht I, 316, 317, onecht), later *Halderberch* 1290, *Haldersberghe* 1291 (Cerutti, Middel-eeuwse rechtsbronnen van stad en heerlijkheid Breda, p. 56, 57). Gezien het feit dat hoogten vaak naar een daarop staande boom werden genoemd, mogen we misschien aan een boomnaam denken (vgl. Moerman, Nederlandse Plaatsnamen, p. 22-23, waar hij een boomnaam *aal* = abeel, witte populier vermeldt). Vgl. ook de naam van Halsteren (oudere vormen en de tegenwoordige uitspraak hebben geen -s-), waarin misschien het oude woord *ter* voor boom zit, dat blijkens de streeknaam *Appelterne*, te Gastel vermeld in 1490, in onze streek niet onbekend was. Voorts wordt onder Moerstraten in 1699 vermeld *het Holsterbosch*, waarin misschien dezelfde boomnaam schuilgaat.

HONINGBLOK (942, 943): *die Laege ecchelmaere... gebieten de hoenichblock* 1561 (4, 6r); perceel.

HOOFD (946): *ande nisse ant Rosendaelse hoet* 1471 (3, 52v); zie ook beneden: Nieuwe Hoofd en Oude Hoofd.

HOOGSTRAAT (987): *ande zujtsyde vande hoochstrate* 1471 (3, 84r).

HUIGENSCHOT: *een stucke Landts met een boschken rayende aende straete gebieten Huijgen schoodt* 1561 (4, 23r); perceel; ligging?

HUISMANSSTRAAT: *inde borchwerf... byde molen an huysmans straetken* 1471 (3, 143v); vgl. Rsd. no. 1021, Huismansstede, in dezelfde omgeving.

IN HET DAL: *1 stuck geb(eten) int Dal* 1471 (3, 63v); perceel; Vroenhout?

JAN KLAASBLOK: *Jan claes block aende beecke* 1561 (4, 14r); perceel; ligging?

JAN MELISHEINING: *te vroenhout Jan meelis Heijninge* 1561 (4, 101r); perceel.

JAN NOUTSHOF (1048): *...Landts In Hainck gebieten Jan nouts hoff* 1561 (4, 124v); perceel.

JOOS HERMANSGOED: *In hainck... Landts gebieten Joos hermans goedt* 1561 (4, 5v); perceel.

JOOS VAN ASSENSTED: *huijs ende hoff gebieten Joos van asschen stede... te vroenhout* 1561 (4, 99v); Etym.: in het Westbrabantse dialect komt *Assen* nog wel eens voor als uitspraak van het Belgische dorp Essen, hoewel de laatste uitspraak meer de overhand begint te krijgen.

KAAISTRAAT (1087): *ande caystrate* 1471 (3, 3r).

KALE (1091): *maey over de keele anden wech* 1471 (3, 27r); hier is keele wel de aanduiding voor de beek die zie Rsd. nos. 1091-1094) later Keelbeec, Keyle beek, en thans Kellebeek heet; in perceelsnamen leefde de vorm met -a- (Caele, Caale enz.) nog voort. Kale komt in de Kempen vaak voor als water-naam (vgl. Van Gorp, Riviernamen in de Kempen, die opmerkt dat de naam ook in Duitsland, Frankrijk en Vlaanderen voorkomt). Stallaert geeft in zijn Glossarium van verouderder rechtstermen II, p. 51 voor *kelle* de betekenis „waterloop, waardoor het water op het rad eens molens gevoerd wordt”. Of we hier hetzelfde woord als in de diverse Kale’s hebben, dan wel of deze betekenis daarop steeds van toepassing is, is zonder nader onderzoek niet te zeggen. Voorzover mij bekend lag er langs de Roosendaalse Kellebeek geen watermolen (*de* watermolen van Roosendaal lag aan de Roosendaalse Vliet, of *Watermolense Beek*). Anderzijds lag het toponiem *de Molenvloed* niet zo ver van de Kellebeek; lag daar eertijds misschien ook nog een watermolen?

KALEWAARTS HEINING: *Calewaerts heynege ande oestsyde by keyen ettinge* 1471 (3, 38v); perceel; Etym.: vgl. in deze streek de persoonsnaam Caluwaerd 1359 (1, 69r).

KALFVEN: *den brant gel(egen) aen calffenne* 1471 (3, 150r); ligging?; te Ossendrecht bestaat nog een hoeve en buurtschap Kalfven, eertijds een leengoed.

KALSDONKSE MADE (1097): *inde calffsd(onk)se mae* 1471 (3, 122v); streek-naam.

KALVERETTING (? , 1100?): *in(de) callewarts ettinge* 1471 (3, 71r); *calenwaerts ettinghe ... Landts geleghen In wolpudt gebieten Calverettinghe* 1561 (4, 69v); steeds hetzelfde perceel!; in dat geval zouden we met dezelfde persoonsnaam als vermeld boven onder Kalewaerts heining te doen kunnen hebben, die later, toen hij waarschijnlijk in onbruik was geraakt niet meer zal zijn begrepen en in Kalver is overgegaan. Vgl. op het Zaaftel onder Wouw in 1571 (5, 96v): *icalver muer*, later de Kalvermoeren; misschien houdt deze naam verband met *calwinsberch*, in die omgeving in 1359 (1, 12v, 14r) in verband moet moerdelving vermeld; zie volgend nummer.

KALWINBERG (1105): *kalwintberch ... achter calwinsberch* 1359 (1, 12v, 14r). Vgl. vorig nummer; lag aan de grens met Wouw of op Wouws gebied.

KAPEL (1108): *In hainck bijde cappelle* 1561 (4, 1r).

KAPEL (1112): *ommegeande met die Cappelle Int rietgoor* 1561 (4, 15r).

KAPEL (1114): *te vinckenbroeck bijde cappelle* 1561 (4, 52r).

KAPEL (1115): *aende cappelle te vroenhout* 1561 (4, 103v).

KAPELMOLEN: *oestwart vanden capelmolen* 1471 (3, 79v); ligging?

KASTJE (vgl. 1131, 1132): *In hainck aen tkasken gebieten copen boeck* 1561 (4, 13v); perceel?

KASTJES BLOK: *een stucke Landts gebieten cleijn kaskens block In Hainck ... de corte baeye oft de Grootte caskens block* 1561 (4, 42v, 43r).

KATSHEINING (1135): de familienaam van Cats komt, minstens, van de 14de tot de 17de eeuw in deze streken voor.

KAUWEDIJKEN (1139): *... Landts gelegen aenden heerwech gebieten cauwen Dijck* 1561 (4, 93r); perceel.

KEIENBURG (1150): vgl. de persoonsnaam Ymme keye (in 1359 vermeld als te Wouw gegoed (1, 95r).

KEIENNETTING: *calewaers heynege ande oestryde by keyen ettinge* 1471 (3, 38v); perceel.

KELDER (1154): *van goede ant hoet geb(eten) den kelder* 1471 (3, 131r); perceel?

KEMPENAAR (1155): te Wouw komt in de 17de eeuw Kempenaar als familienaam voor (afkomstig van Steenberg).

KERKBLOK (1160): ... *Landts gebieten kercken block* 1561 (4, 42v); perceel.

KERKHOFKAKKER: *int kerckhofacker* 1471 (3, 46r); ligging?

KERKWEG: *anden kerckwech* 1471 (3, 143r); ligging; Etym.: wel hetzelfde als het meer gebruikelijke kerkpad, een pad door de velden dat een korte verbinding met het dorp gaf, voornamelijk van belang en gebruikt om zich 's Zondags van de gehuchten naar de kerk te begeven.

KIEBLOK: *Il gem(eten) heet die kieblock* 1471 (3, 55r); perceel; ligging?; Etym.: vgl. de familienaam (van de) Kieboom die al vroeg in de omgeving van Breda voorkwam.

KLAAS WOITENSTEDDE: *buys ende hoff te vinckenbroeck gebieten claes wonijcten steken* 1561 (4, 54v); Etym.: persoonsnaam Woyte = Woute kwam in deze streken meermalen voor; de vorm was eigen aan het Zeeuws en de aangrenzende Zuidnederlandse dialecten (Schönfeld, Hist. Gramm., 5de dr., p. 71).

KLAASDIJK (1187): *twee stucken Landts gebeten claes Dijck* 1561 (4, 60v); perceel.

KLAASPOEL (1196): *te vroenhout vijff gemeten gebieten claes pool* 1561 (4, 138r); perceel.

KLEIN LAND: *Inde Laechmeere tcleijn Landeken* 1561 (4, 137v); perceel; Vroenhout.

KLINK (1219?): *een stucke Landts gebieten de clincke* 1561 (4, 60v); (=?); *te vinckebroeck drie gemeten gebieten De Clincke* 1561 (4, 72r); Etym.: onder Wouw lag in de Spellestraat een perceel met de naam Clincke, onder Westelaar een met de naam Klinker; genoemd naar de vorm?; of mnl. clinge = hoogte, heuvel?

KLOOT (1230): *de cloet* 1471 (3, 55v); (=?). ... *achter tbossce gebeten den cloot* 1561 (4, 142r); perceel.

KLOOT (1231): ... *Landts in Hainck gebieten den cloot* ... *twee heijnincxkens Landts gebieten die clootkes* ... *de Cloot comende met den eijnde op de beecke* 1561 (4, 8r, 33r, 43r); perceel.

KOEBLOK (1245): *tkoebloccken* ... *te vroenhout Inden koeblock* ... *den koeblock gelegen opden haelderberch neffens den dyck* 1561 (4, 57r, 104v, 114r); perceel.

KOBILLAAR (1374, 1375): *een stuck Landts gebieten die koeijlars* ... *Inde koeijlaers* 1561 (4, 97r, 140v); perceel; Vroenhout.

KOEILAAARSTRAAT: *Int cromzaer Int gadt van(de) koelaers straete* ... *te vroenhout* ... *die koeijlaers strate* 1561 (4, 61v, 100r, 140v).

KOEVOETSBLK (1257): *achter Hainck een stucke Landts gebieten koevoedts block aende boochmaede* 1561 (4, 24r); perceel; Etym.: een Claus coevoet wordt hier reeds in 1359 vermeld (1, 67r).

KOEVOETSSEL: *een stuck Landts te vinckenbroeck gebieten koevoedts etsele* 1561 (4, 54r); perceel.

KOKSBOOMGAARD: *coecx bogaert* 1471 (3, 167r); perceel; Nispen.

KOLENVELD (1265?): *Inde Lbeemputten gebeeten coelen veldeken* 1571 (4, 69r); perceel.

COLLOTENPOORTE (1263a): *lants geb(eten) colote(n) p(oor)te* 1471 (3, 69v); *Joncheer Johan van Straelen comende van Joncheer Jan van aekeren wijt meester Jan van der Doncx chijs een Hoeve gelegen te vroenhout opden Haelderberch gebieten caellote poorte tsaemen groot XLII gem(eten) daer aff onder tcruijslandt gelegen Is XXXVIII gemeten ende LXXXV roede ende de reste onder vroenhout* 1561 (4, 113v); Etym.: van een persoonsnaam?; of is er enigerlei verband met *culiote*, *caelliote*, *cayllote*: inzameling of heffing van belastingen, ook de belasting zelve; vooral: de belasting op levensmiddelen, door Philips den Goede ingevoerd in Vlaanderen; *collecte*, inzameling van liefdegiften (Mnl. Hwb. p. 316)?

KONINGSLAND (1274): *conincxlandt te vinckenbroeck* 1561 (4, 73r); perceel.

KONINGSSCHOT: *een stucke Landts In Hainck gebieten conincxschoodt* 1561 (4, 2r); perceel.

KOOLAKKER (1278?): *maey achter den coelacker* 1471 (3, 169r); perceel.

KOPMADE: *opte westsye van copma* 1471 (3, 84v); perceel, of streek?

KOPPEN GRIETENHEINING (1296): *In Hainck ... Landts gebieten coppe grieten beynincxken* 1561 (4, 22r, 123v); perceel; Etym.: van persoonsnaam die in deze streken vaker voorkwam.

KOPPEN REINENBLOK (1304): *Inde gemeen mertere... gebieten Coppn rbeijnx block... coppen reijnen block bij de maede* 1561 (4, 127r, 133v); perceel; Vroenhout.

KOPPENHOEK (1299): *aende heiide op coppenhoeck... opden wachberch een stucke Landts gebieten coppenhoeck* 1561 (4, 2r, 13v); perceel en streeknaam.

KORENHEINING (1305): *opte corenbey(nim)ge* 1471 (3, 72r); *een stuck Landts gebieten die coorebeijninge te vroenhout* 1561 (4, 115v); perceel.

KORTE HAAG: zie Haag.

KORTE MADE: *Inde corte maede achter tbosch aende vroenhoudtsche stock aende beke* 1561 4, 102r); streeknaam.

KORTE STUK: *Inde groote moelenbeijninge ... Landts te vroenhout gebieten tcorte stuck* 1561 (4, 118r); perceel.

KORTE SCHOT: *Inden corten schoodt In Hainck* 1561 (4, 124r); perceel.

KRAAIENETTING: *In Hainck op Coppenhoeck een stucke Landts gebieten Craaijnettinge... craaijnettinge In Hainck* 1561 (4, 5r, 28v); perceel.

KRAANLAND: *toten craenlande toe* 1471 (3, 155r); perceel; ligging?

KRAUWELSBOS (1334): *In Hainck de helft van crawwels bosch* 1561 (4, 125r).

KRUISAKKER: *opte cruyss acker* 1471 (3, 165r); perceel; ligging?

KRUISMADE (1361): *die cruyssmaede over de beecke te vinckenbroeck* 1561 (4, 70r); perceel.

KRUISSTRAAT (1363?, 1364?): *ande cruyssstrate... by de cruyssstrate* 1471 (3, 17r, 139r).

KUIL: *de culen* 1471 (3, 30v); perceel; ligging?

KUISTERMANSVELD (1387): achter deze spelling zal wel de locale uitspraak (met korte -ui-) van de naam Kostermans schuilgaan.

KULSDONK (1390): *Inde maede van culsdonck... Inde made te vroenhout op de culsdonck* 1561 (4, 24v, 71r); Etym.: onder Wouw wordt in 1359 vermeld:

Kateline gob culs (?) (1, 95r); anderzijds schijnt samenstelling van donk met een persoonsnaam vrij zeldzaam.

KWADE HEINING (1397): *Inden paddenpoel In Hainck gebieten De quade Heijninghe* 1561 (4, 124r); perceel; Etym.: slaat *quade* hier wellicht op een minder gunstige bodemgesteldheid?

KWADE KREEK: *Inde maede In zwemminge opde quade creecke* 1561 (4, 105r).

KWADE PLAS (1399?, 1399a?): *maey byde vroenhoutsen stock geb(eten) den quaeden plasch* 1471 (3, 29v); *te vroenhout Inden quaeden plasse* 1561 (4, 89v); perceel.

KWEKHEINING: *opte kwecheynege* 1471 (3, 136r); perceel; ligging?; Etym.: zit hierin mnl. queke, quecken: „kweek, tarwegras, kruipende tarwe” (Mnl. Hwb. p. 480)?

LAGE BRAAK: *achter oostelaer Inde ackere gebieten die Laechbrake* 1561 (4, 29v); perceel.

LAGE MADE: *Inde Laechmade In Hainck... die maijbeijninghe neffens De Leechmaede* 1561 (4, 29v); (=?) *Inde Laechmaede te vinckenbroeck* 1561 (4, 136v); streeknaam.

LAMBRECHTSHEINING: *een stuck Landts In Hainck gebieten Lambrechts beijninge... Die Lambrechts Heyninge oft de Hoeuve* 1561 (4, 14v, 35r); perceel.

LAMSHOEK (1432?): *de Lams boeck ende de hylle* 1561 (4, 67r); perceel; Vroenhout?; Etym.: Lam is een kortere vorm van Lambrecht.

LAMSHOF: ... *Landts... te vinckenbroeck gebieten Lams Hoff ofte Lams goedt* 1561 (4, 51r); perceel.

LANG STUK: *aende zuytzijde vande nieuwe Heijninge gebeten tlanckstuccken* 1561 (4, 101r); (=?) *Inde groote moelen beijninge gebieten tLanckstuck* 1561 (4, 118r); perceel; Vroenhout.

LANGE AKKER (1442?): *inden block opten langen acker* 1471 (3, 38v); (=?) *opten langenberg ende opten langen acker* 1471 (4, 105r); streeknaam?

LANGE BERG: *opten langen berch in hulsdonck* 1471 (3, 90r); *opten langenberg ende opten langen acker* 1471 (3, 105r); streeknaam?

LANGE BLOK: ... *gebieten den Langenblock In Hainck Inde paddenrijdt* 1561 (4, 38v); perceel.

LANGE HEINING (1447?): *opden wachberch geheeten de Lange beijninge* 1561 (4, 3r); *de Langebeijninge gelegen In Hainck... In Hainck drie stucken Landts gebieten tLanckbeijningccken, die braeck ende zegers beijninghe* 1561 (4, 25r, 35r); perceel.

LANGE VOORT (1482, 1483): *indie lange voort... in de lange voert... inde lange vort* 1471 (3, 17r, 140r, 169r); *Int rietgoor opt Lavoer... een stucken Landts gebieten tLavoorken gelegen Int Lavoerstraetken* 1561 (4, 8v, 10v); streeknaam en perceel.

LAUW PIKSHEINING: *twee stucken Landts gelegen Inden bolck deene gebieten Lau picx beijninge ende dandere Jan pijcx beyninge* 1561 (4, 63r); perceel; vgl. Piksheining.

LEEMPUT (1494?): *ande leemputte* 1471 (3, 42r); (=?) *een stuck Landts te vinckenbroeck gebieten De Leemputten* 1561 (4, 58r); perceel.

LEENRIET (1515): *een stuccke Landts... gebieten de Leemrijdt... de Lbeenrijdt* 1561 (4, 11r, 23r); perceel; Etym.: de Leenriet was oorspronkelijk een

waterloop; ook de vindplaatsen in Wouwse archivalia geven zowel leem- als leen-; het is niet duidelijk van welk leen in het laatste geval hier sprake zou kunnen zijn.

LEENLAND (?): *Leenelandt* (?) 1561 (4, 19v); perceel; Hainck; of te lezen leemland?, of op te vatten als Lenaartsland?

LEUVENSHOEK: *lovens hoeck inde mae* 1471 (3, 18v); perceel; ligging?

LEISGOED: *Leijzen goedt gelegen In Hainck* 1561 (4, 41r); perceel; Etym.: wel van persoonsnaam Leis, die ook nog als familienaam in Westbrabant voorkomt.

LO (1551): *twee stucken Landts te vroenhout Deen gebieten De Loo ende dander achter dijck... Inde Lhoo... een stuck etsels gebieten de Lhoo bij de maede* 1561 (4, 91r, 98r); perceel; Etym.: lo kan zowel een water als een bos aanduiden, hoewel het in het laatste geval meestal onzijdig is (vgl. Schönfeld, *Waternamen*, 154-155); in de betekenis van bos heeft het w. zijn sporen nagelaten in een aantal namen op -le (Heerle, Westerle, Oesterle enz.), in de betekenis van water zijn de dichtsbijgelegen vermeldingen wel Zeeuwse namen als Deurloo, Lodijke (Verdronken land van het Markiezaat), en misschien Cackeloo, vroeger een gors ten noordoosten van Steenberg.

LOK (1553): naast de in RsdL voorgestelde etymologie kan men ook denken aan *lok* dat door Moerman (*Nederlandse Plaatsnamen*, p. 146) wordt gegeven met de betekenis van „lokveen: de bovenste, uit wolgras bestaande veenlaag”. Het woord was ook ten onzent bekend zoals blijkt uit een belangrijk artikel van G. Meeusen „Moer en Turf” (*De Spycker XVI* (1959), p. 131-160), p. 143, waar van een stuk moerland wordt gezegd dat het ondeugdelijk bleek voor exploitatie, aangezien het bleek te zijn *weecke vleet ende lock*. Zo dicht bij *Moerendaal* valt lok in deze zin zeker niet uit de toon. Vgl. ook de Lokker, een ven ten westen van Rijsbergen en een laaggelegen streek ten zuiden van Etten; op het Naamkundebureau te Amsterdam noteerde ik verder uit een verzameling toponiemen van Zundert van 1697: de Loockeracker, het Lok, den Lockenacker, terwijl even over de Belgische grens bij Nieuwmoer het Witlock lag en van *lockspuy* wordt gesproken. Ten slotte geeft de stafkaart een Lokkers gors bij Moerdijk en een Lokkergors bij Hoge Zwaluwe.

LOOSBEEK (1568): *vand(er) loesbeke ende de voert* 1471 (3, 181r); *bijde Loosbeecke te vinckenbroeck* 1561 (4, 70v); waterloop.

LUIZENDONK (1583): *tenne vinkebrouc op Luysendonc* 1571 (5, 38r); streeknaam.

LUISTERBURG (1589): *Heinric van luusterborch* 1359 (1, 88v); in het materiaal van het Naamkundebureau te Amsterdam trof ik in 1697 in Wernhout aan: *de wejde agter aan de Luysterburgh*.

LIJN GHEENENHEINING: *Lijn gheenen Heyninghe* 1561 (4, 35r); perceel; ligging?

LIJNTJES HEINING: *aen wolputs berch gebieten Lijnckens Heijninge* 1561 (4, 58r); perceel; Hainck?

MAAIERSPUT: *maeijersputte* 1561 (4, 68r); perceel; Vinkenbroek?

MAARTENSBLOK: *In Hainck... de maertens bloocken... tusschen Hulsdonck ende den borckelaer* 1561 (4, 41r, 42v); percelen.

MAARTENSLLOOP (1630): *Int rietgoor aen(den) maertens Loop* 1561 (4, 39v); waterloop.

MADE (?): *inde mee te vroenhout* 1471 (3, 99v); perceel of streeknaam?

MADE: *Int rietgoor opt Lavoer... tmaken* 1561 (4, 8v); perceel.

MADE (vgl. 1643, 1646): *In Hainck... die corte makens... aende beke aende corte made... Jan claes block aende beecke ende Corte maeckens* 1561 (4, 14r); percelen.

MADEBRAND: *Inden maeijbrandt over de beecke... In Hainck over de beke Inden maeijbrandt* 1561 (4, 21v, 123v); streeknaam.

MADESTRAAT: *te vroeuhout aenden hoogenwech aen tmaestraetken* 1561 (4, 111v).

MARTEL (1672?): *beemden inden martte(r)... inde merter ende elder* 1471 (3, 115v, 122r); *Inde mertere... Inde mertele* 1561 (4, 61r, 87v); (==?) *te vruenhout in den mertele* 1571 (5, 23v); Etym.: martel, mertel komt als perceel- en streeknaam behalve onder Roosendaal verschillende malen voor onder Wouw en Kruisland, alsmede Gastel. Bij de oudere vormen schijnt merter, mertel te overheersen; Vgl. verder de vroegere naam van Princenhage: Merters en dgl. (Marters ± 1350, 1594, Maerters 1553, Merters 1334, 1340, 1400, Meerters 1508, 1510, Mertersem 1265, 1299, 1526, en ten slotte, indien de identificatie althans juist is, Martras 9de eeuw, aldus Mr H. Hardenberg, De oorspronkelijke naam van Prinsenhage, in: *Miscellanea Mgr. Dr. P. J. M. van Gils, Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg*, deel LXXXV (1949), p. 227-243; Mr. Hardenberg stelt op p. 237 als etymologie voor: „grensbos, bos bij de grensrivier” (d.i. de Mark).

Terwijl martel, mertel aldus in Westbrabant een vrij frequent terreinwoord blijkt te zijn, ontbreekt mortel, dat oostwaarts, reeds beginnende in Achtmaal, en in de Kempen zo vaak voorkomt, hier geheel. Anderzijds ontbreken bij mijn weten in het mortel-gebied de vormen martel en mertel, zodat ik me afvraag of mertel niet een tot mortel in ablaut staande vorm is met dezelfde betekenis (drassige grond). Als mertel in Westbrabant de oudste vorm is, zou martel daaruit kunnen zijn ontstaan door het ongedaan maken van een (in dit geval vermeende) umlaut, misschien mede onder invloed van de naam van het dier marter.

MARTEL: *de mertele gelegen te vinckenbroeck* 1561 (4, 64r); *te vinckenbrouc den martel* 1571 (5, 26v); perceel.

MEER (1693?): *te vinckenbroeck gebieten Die meeren... Inde meeren* 1561 (4, 58rv); *te vinckenbroeck gebieten De meere... een gemet Landts gebieten tmeercken* 1561 (4, 73r); perceel en streek.

MEER (1689): *te vroeuhout... Inde Laechmeere... die Lachmeere bij twischberch* 1561 (4, 85v, 86r); *teijnden vroeuhout gebieten De Leechmeere* 1561 (4, 109v); streeknaam.

MELISMARTEL: *een stuck Landts te vroeuhout gebeten melis mertele aende noortwestzijde vanden heerwech* 1561 (4, 91v); perceel; vgl. Martel.

MIDDELHOEVE: *inde middelhoeve* 1471 (3, 173v); streeknaam?; ligging?

MOER (1738): *1 stuck lantss geb(eten) de moe(r)* 1471 (3, 73v); perceel; Vroeuhout?

MOER HEILENHEINING: *II gem(eten) geb(eten) moer heylen heynexken* 1471 (3, 109r); perceel; Kalsdonk?

MOERENDAAL (1741): *van moerendalen* 1471 (3, 182r); eertijds „hof”; Nispen.

MOERINGSBLOK (1744): in 1359 wordt te Gastel vermeld een Willem Moerinc (1, 93r).

MOERLAND (1745): *opden wachberch een stuck Landts oeck gebieten tmoerlandt* 1561 (4, 32v); perceel.

MOERSTRAAT: *tmoerstraetken* 1471 (3, 165v); Nispen.

MOLENHEINING (1761): *te vroenhout inde cleyn molenheynege inde noertoester boeck* 1471 (3, 69r); *te vinckenbroeck ... een stuck Landts gelegen Inde cleijne moelen Heijninge ... Inde groote moelenheijninge* 1561 (4, 53v, 93r); *aende oostmoelen heijninge te vinckenbroeck* 1561 (4, 60r); *Inde groote moelen heijninge* 1561 (4, 72v); streeknaam: Etym.: genoemd naar de Oostmolen, gelegen juist over de grens onder Wouw.

MOLENSTRAAT (1765?, 1766?): *inde molestrate* 1471 (3, 80r).

MOLENVOED (1769): *molenvloed* 1450 (GA Bergen op Zoom, stadsregister); *inde molenvloet* 1471 (3, 27r); *Inde molenvloedt achter tbossche* 1561 (4, 119v); streeknaam, oorspr. water?; Etym.: er lag ook een Molenvloed bij Dongen (*die Moelenvloet* 1350, Cerutti, Middeleeuwse rechtsbronnen van stad en heerlijkheid Breda, p. 215); voor zover mij bekend stond er in de Molenvloed bij Roosendaal geen molen; of moeten we denken aan een reeds vroeg verdwenen watermolen die aan de Kellebeek lag of door een kleine aftakking daarvan werd aangedreven?; vgl. boven het gestelde onder Kale.

MONNIKENSTAART (1776a): *met den monicsteert ... In den monnickstaert te vroenhout* 1561 (4, 87v); *te vroenhout inde haege ... inde monicksteert* 1561 (4, 120r); *een stucke beempde oft weije bijde maede gebieten De monnickstaert ... aenden hoogen wech* 1561 (4, 132r); *tennen vruenhout inden monnicken steert* 1571 (5, 139v); Etym.: met „staart” wordt hier wel lang, smal perceel bedoeld (vgl. Jaarb. Ghulden Roos 1946, p. 108).

MORTIER (MARTIER?) (1780): *te vinckenbroeck een stucke Landts gebieten tmartierken ... tmertierken* 1561 (4, 53v, 60v); perceel; met de latere vormen Mortierken, Mortier is wel te vergelijken *den Mortyere* 1376 te Steenberghe Drossaers, Arch. Nassau Domeinraad, Regest 710); mnl. mortier betekende behalve stuk geschut ook „huis gebouwd aan een stadsmuur, wachthuis” (Mnl. Hwb. p. 370).

MOST: *inde most* 1471 (3, 74r); streeknaam; Kruisland of Vroenhout?; most komt in de Westbrabantse toponymie verschillende malen voor zo als streeknaam op Oostelaar op de grens van Wouw en Roosendaal, en als naam voor een drassig gebied ten oosten van Rijsbergen; de betekenis is „poel, moerassige grond, drassige plaats”.

MUUR (1793); *Int muerke* 1561 (4, 111v); *tennen vruenhout int myerken* 1571 (5, 177r); perceel of streeknaam.

NACHTEGAAL (1802): vgl. te Nispen in 1359 *Heinric nachtegale* (1, 87v) en *Jan nachtegale van Nispen* (1, 43r).

NEMING: *inde nemenge by andries Roelants ... 1 buender moers inde nemege* 1471 (3, 30v, 63r); ligging?; perceel of streeknaam?; heeft *neming* hier misschien de betekenis van ontginning, met een of andere nuance?

NIEUWE HEINING (1830?): *de nyuwe heynege* 1471 (3, 1r, 21r); *van II oude buenderen geb(eten) de nyewe heynege gelegen by trulstraetken* 1471 (3, 182v); Nispen?

NIEUWE HEINING: *Inde nieuweheyninge gebieten In Hainck* 1561 (4, 27r); perceel.

NIEUWE HEINING (1830): *te vroenhout achter den hille gebieten die nieuwe*

beijning... In de nieuwe beijnige In daddije... aen twesteijnde Den bandtsloodt 1561 (4, 85r, 87r); *Inde nieuwe Heijninge aenden hogen wech*... *Inde groote nieuwe beijnige te vroenhout*... aende zuytzijde vande nieuwe Heijnin-gebieten *flanckstuccken* 1561 (4, 101r); perceel.

NIEUWE HOOFD (1838): *tusschen die vroenhoudtsce stock ende tnieuwe-hoofst*... *Inde moelenvloet voor tnieuwe hoofst* 1561 (4, 30v, 89v); het havenhoofd van Roosendaal; zie ook: Hoofd en Oude Hoofd.

NIEUWLAND (1841?): *te vinckenbroeck*... *gebieten tnieuwelant* 1561 (4, 56v); perceel.

NIS 1846): *ande nisse ant Rosendaelse hoet* 1471 (3, 52v); *Inde nisse comen(de) aen trechtzaer gelegen aen tzuijteijnde de enge beke met den noorteijnde aenden wech vanden molenvloet* 1561 (4, 9r); *inde made van de nisse aen den vroenhoutsche stock* 1574 (6, 101r); *inde nisse 3 gemet beempden* 1571 (5, 13r); streeknaam die, als simplex of in samenstellingen, ook een aantal malen in het aangrenzende Zeeland voorkomt en zowel „neus, landtong” als „laag of moerassig land” kan betekenen (vgl. Moerman, Nederlandse Plaatsnamen, p. 167 waar naar verdere literatuur wordt verwezen); welke van beide betekenissen hier moet worden gekozen is moeilijk uit te maken.

NONNENMADE: *ant hoet bijd(er) nonne(n) mae* 1471 (3, 119r); perceel, bij het Hoofd.

NOORDHEINING (1858): *in woelputte de northeynege* 1471 (3, 37v); *die noordbeijnige gelegen In Hainck* 1561 (4, 36v); (=?) *Inde noordtheijnige te vinckenbroeck* 1561 (4, 72v); (=?) *Inde noerden Heijninge* 1561 (4, 107r); perceel; Vroenhout?

OOSTHEINING: *In Hainck Inde padderijar*... *gebieten de oostbeijnighe* 1561 (4, 10r); (?) *Doostheijnighe ende sheijlige gcesthoeck* 1561 (4, 72v); perceel.

OOSTMOER (1889): *int oestmoerken*... *inden oestmoer* 1471 (3, 143r, 155v); streeknaam.

OSSENBLOK (1895): *inden ossenblock* 1471 (3, 155v); perceel.

OUDE HOF: *te vinckenbroeck*... *gebieten den ouwen hoff* 1561 (4, 50v, 53v); perceel.

OUDE HOF: *vier copzaedt Landts opden Hille In pierckens Landt gebeten den ouwen hoff* 1561 (4, 86r); perceel; Vroenhout.

OUDE HOOFD: *Inde maede voor toude Hoofst*... *toudehooff* 1561 (4, 35v, 97v); het havenhoofd; zie ook: Hoofd en Nieuwe Hoofd.

OUDE MOER (1904): *te vroenhout gebieten toumoer*... *toumour* 1561 (4, 101r, 104r); *teijnden vroenhout toumour* 1591 (4, 114r); *int ou muer* 1571 (5, 161v); perceel.

OUDE STEDE (1910): ...*Landts te vroenhout gebieten doustede* 1561 (4, 86r); perceel.

OVERESSELIJK (1918): *over besselake* 1359 (1, 92r); ...*Godefrido de Ha(es)-selake* 1278 (Bijdragen tot de Geschiedenis enz., XII, 379); *Hesselake* 1298 (Drossaers, Arch. Nassau Domeinraad, Regest 80; *aen(den) besselic* 1490 (GA Bergen op. Z., Cijnsboek Gastel, 3v - Commissie v. Br. 989); *tot over besselic* 1490 (id. 11r); Etym.: deze naam bevat het woord laak, lake: „poel, meer, waterloop” (Mnl. Wdb., 319; Schönfeld, Waternamen, 181) dat in de toponymie van Westbrabant een aantal malen is vertegenwoordigd en ten on-

zent wel nagenoeg synoniem is geworden met „kreek, waterloop in de klei-streek”. De betekenis van het eerste element is niet duidelijk (een voornaam Hessel kwam in onze streken wel voor, maar enerzijds de spelling met één -l-, anderzijds de combinatie van een persoonsnaam met lake maken het weinig waarschijnlijk dat we hier met een persoonsnaam te doen hebben).

PAARDENBLOK (?): *peert block* 1471 (3, 167r); perceel; Nispen?

PAARDENKERKHOF (1926, 1927): deze spelling zal wel te danken zijn aan het feit dat paards- en pest- in ons dialect beiden als pes- worden uitgesproken (zoals Prof. Weijnen reeds opmerkte in Jaarboek 1945 van de Ghulden Roos, p. 51).

PADDENPOEL (1936): *Inde rhijdt aenden paddepoel... uijt de eertbrande opde paddepoel* 1561 (4, 8r, 10v); Haink.

PADDENRIJLT: *In Hainck Inde paddერიjdt... Inden padden rijdt In Hainck oeck gebieten De russenbeke* 1561 (4, 10r, 38r); perceel; vgl. vorige naam, waar met de Rijt wel de Paddenrijt zal zijn bedoeld.

PAPENBERG (1944): *maden achter spapenberch* 1471 (3, 119r).

PIERSLAND (=PIERKENSLAND, 1977?): *te vruenout piers landt* 1571 (5, 161v); perceel.

PIKSHEINING: *in pycxheynege* 1471 (3, 38r); vgl. Lauw Piksheining; Etym.: de familienaam Pic en dgl. kwam in deze omgeving in de 14de eeuw voor (1359): Jan piic (1, 57r, 97r), Jan pec, Pieter pec (1, 68r), Jan piic, Claus picc (1, 69r).

POEL (2010): *te vroenhoult Inde maede gelegen Inde poelkens... Inde maede gebieten de poelkens* 1561 (4, 15r, 35v); *Inde poulkens* 1561 (4, 132v); *inde puelkens by tsaer* 1571 (5, 26v); streeknaam.

POLDER (2014?): *te vroenhoult opden Hille met den poldere* 1561 (4, 129r); perceel.

PROOSTENVELD (2031): deze naam kan ook zijn ontleend aan de vroeger in Westbrabant voorkomende familienaam Proost.

RAAPLAND (2045?): *vanden Raeplande... opt Raeplant* 1471 (3, 143r, 160v, 173r); perceel; Nispen?

RAMSHEINING (2054): *opden goordijck... gebieten ramsbeijnicxken... In Hainck gebieten rhams beijnige gelegen tusschen russenbeecke ende vaerenbille* 1561 (4, 13v, 27r); perceel.

REIMANSHEINING: *te vroenhoult... Landts gebieten rhijmans beijnige* 1561 (4, 108v); perceel; vgl. onder Kruisland Reimans gors.

REING: *een halff buijnder Landts gebieten De reepinghe* 1561 (4, 23v, 44r): *twerendeele van een halff buynder Landts in Hainck gebieten de reepinghe gelegen aende westzijde de beecke* 1561 (4, 125r); perceel; Etym.: hierin zal wel het mnl. reep, repe zitten, waarvoor het Mnl. Hwb., p. 388 als een van de specifieke, hier wel toepasselijk lijkende, betekenissen opgeeft: „strook land, vooral langs een water; streek, landstreek, landschap (te Dordrecht)”.

RIELAKE (2076): *optie hoge Rielec* 1471 (3, 144r); *inde Rielake ende inde berckt... beemden inde Rielake* 1471 (3, 155v, 167r); streeknaam; Etym.: zit hierin hetzelfde lake als in Overesselijk?; wat betreft zijn ligging valt het dan wel uit de toon bij de andere lake's in Westbrabant.

RIELE: *den westerblock comende metten ende ande Riele* 1471 (3, 167v); Nispen?, waternaam?

RIEN: *den heyblock tbee(m)deken van(der) heybeexportte ende tgoet van Rien* 1471 (3, 158v); of is dit een persoonsnaam?; Nispen?

RIETGOOR (2086): *Diederic wien rietgoer* 1359 (1, 84r); *int Rietgoor* 1471 (3, 57r, 153r); streeknaam; vgl. Goor, in dezelfde omgeving.

RIETGOORSBLIK: *uuytze Rietgoerdenblyck* 1471 (3, 158v); perceel?

RIOOL (2090?): *ande Reole* 1471 (3, 143r); *Int Ritgoor... lant geheeten den dierick gelegen aende oostzijde van(de) Riole* 1574 (6, 148v); wel een waterloop.

ROCHUSGOED: *In cleijn Hainck... gebieten rochus goedt* 1561 (4, 41r); perceel; Etym.: de naam Rochus (met als roepnaam Rook) komt nog een enkele keer thans onder Wouw voor.

ROESHEINING (2102?): *gobben heijninghe met de ruesheijninghe aen de straete* 1561 (4, 118r); perceel.

ROT (2095a): *by tRot* 1471 (3, 60v); ...*Landts gebieten trodt te vroenhout* 1561 (4, 142r); perceel.

RONDEEL (2110): *op den Warbarch... een stucke Lants gebeten den rondeele* ± 1600 4, 26r); perceel.

RUIGHAVERSBLOK (2137): de familienaam Ruighaver kwam in de 16de/17de eeuw onder Wouw voor.

RUL: *tgroete Rul* 1471 (3, 175r); perceel; Etym.: ontleend aan een waternaam?; Rul komt in de Kempen als naam van waterlopen voor.

RULSTRAAT: *van II oude buenderen geb(eten) de nyewe heyminge gelegen by trulstraetken* 1471 (3, 182v); Nispen?

RUSSENBEEK (2140): *een stucke Landts in Hainck gelegen gebieten de russebeke* 1561 (4, 8r); perceel.

RIJT: *byde Rijt* 1471 (3, 141r); (=?) *Inde rhydjt aenden paddepoel* 1561 (4, 8r); waterloop en streeknaam; Etym.; Rijt was als naam van waterlopen in Westbrabant vrij frequent, zie ook onder: Leenrijt, Paddenrijt, Verymen Rijt, Wrede Rijt.

SART (2146): *in tsare* 1359 (1, 42r); *int lanck saer... int saer* 1471 (3, 21r, 45r; 37v, 57r); (no. 1356) *int cromsaer* 1471 (3, 63v, 69v); *Int cromzaer* 1561 (4, 34v); (no. 2061) *Int rechtzaer* 1561 (4, 25r); Etym.: RsdL no. 2146 vermeldt in 1386 *in die Saert*; de naam komt ook voor te Turnhout *opt Sart* 1368 (Bijdragen tot de Geschiedenis, enz. XXV, 88), verder ws. te Gilze: *in de Ghilzer waucht in de saren* 1426 (Drossaers, Arch. Nassau Domeinraad, Regest 1220), en te Achtmaal: *eene weyde genaemt de saerde... de sarwey weyde... de sardeweyde* 1697 (materiaal Naamkunde bureau Amsterdam). Het is verleidelijk hierin het *sart* te zien dat veelvuldig voorkomt in de toponymie van Wallonië met de betekenis „ontginning”, (van lat. sartum), en waaraan Prof. Carnoy een studie heeft gewijd (A. Carnoy, Défrichement dans la toponymie belge, in: Revue Internationale d'Onomastique, XI (1959), 81-99). Alvorens hierin zekerheid te krijgen zou moeten worden nagegaan of dit element ook in het tussenliggende Belgische gebied is verbreid.

SCHATHEINING (2162): *de scatheijninge... die schattheijninge... aende oostzijde sheeren straete aen twesteijnde die beecke* 1561 (4, 13v); perceel.

SCHERPDEEL (2166): *Int scherpedeel... metden oosteijnde aende nisse* 1561 (4, 93v); *inde hulsdomkse made int scherpedeel* 1574 (6, 118r).

SCHIPMADE: *de scipma over de hoechbrugge* 1471 (3, 92r, 123r); perceel.

SCHOT (2176): *een stuck Landts gelegen In Hainck gebieten de schoodt... Inder schoodt* 1561 (4, 2r, 3r, 34r); perceel.

SCHUURMANSHOF (2197): *Drie stucken Landts gebieten Dat zoemerlandt In Schuermans hoff* 1561 (4, 58r); perceel.

SCHIJVENVELD (2201): de familienaam Schijven komt nog in Westbrabant voor.

SICHTOE: *1 stuck erve geb(eten) den sichtoe ande zuytsyde vande hoochstrate daer men den bal slaet* 1471 (3, 84r); perceel?

SIMONSBLOK (2209?): *Int rietgoor opt Lavoer gebieten Simons blocxken* 1561 (4, 8v); perceel.

SLAGVELD (2214): *...Landts te vinckenbroeck gebieten tslachveldt* 1561, (4, 68r); perceel.

SLOOT: *gelegen tusschen den sloet... opte zuytz(yde) vanden sloet geb(eten) den weel acke(r)* 1471 (3, 139r); naam?

SMBEL: *de smeele* 1471 (3, 6v); perceel; ligging?

SPAGOED: *in die bancken ende int spagoet* 1471 (3, 55r); *op strymaet ande veerhoeck by den Ever spagoet* 1471 (3, 143v); perceel; Etym.: Mnl. Hwb. 560 geeft als betekenis van spadellant: „moerland, land dat voor de zoutnering wordt afgestoken.”

SPITAKKER (2250): *een stucke Landts gebete den spidtacker te vroenhout* 1561 (4, 57r); *de west spietackere... aen goemans heijninghe* 1561 (4, 100v); *Int spietackere... tspidtacker te vroenhout* 1561 (4, 111r, 114r); perceel.

SPITVELD (2251?): *te vinckenbroeck... Landts gebieten tspitteveldt* 1561 (4, 68r); perceel.

SPRONGSWEG: *an spronx wech in de molenstrate* 1471 (3, 84v); (=?) *int sproefs weechsken* 1471 (3, 104r); Etym.: de familienaam Spronx enz. kwam in de latere Middeleeuwen o.a. te Wouw voor.

STAD VAN GENT (2268): *over de beecke merten cleysz. heynincxken gebeeten de stad van gent* 1570 (4, 62v); perceel; ook onder Wouw lag een pgrceel van deze naam.

STAP (2269): *ande stappe int triestacker* 1471 (3, 64r); *...Landts te vroenhout gebieten De Stappe opt zuijteiynde van tgerecht van roozendaele* 1561 (4, 104v); *aende noortwestzijde vanden heerwech te vroenhout gebieten die stappe* 1561 (4, 138r); perceel.

STEKELHEINING: *een stuck Landts gebiete die stekelheijninge* 1561 (4, 32r); perceel; ligging?; Etym.: de stekel is ten onzent de algemene naam voor de distel.

STEVENSHEINING (2293?): *1 buender geb(eten) stevens hey(nin)ge* 1471 (3, 84v); perceel.

STOK: *twee stucken Landts te vinckenbroeck gebieten De Stocken* 1561 (4, 66r); perceel.

STREEP (2312?): *de strepe* 1471 (3, 141r); perceel; ligging?

STRIJKENHEINING (2316): *In strijcken heijninge met den beerdonck... te vroenhout aen tmaestraetken In strijcken heijninghe* 1561 (4, 114v); perceel.

STRIJMADE (2320): *in die stryemaet* 1359 (1, 42r); *in de(n) molenvloet ende op strymaet... opt strima* 1471 (3, 62v, 141v); *opde strijemade... op strijmaede bij den eevere Inde maede* 1561 (4, 34r, 141r); streeknaam; Etym.: zit in strij- in deze naam en bijv. in Strijbeek ten zuiden van Breda misschien een waternaam?

SWEERTSGORS (2326): *een stuck Landts gebieten zweertsgors* 1561 (4, 99v); perceel.

TAPPERSHOF: *In Hainck... Landts gebieten tappers Hoff oft den Hoolen beempt* 1561 (4, 34r); perceel; Etym. de familienaam Tappers kwam hier in het verleden voor.

TOLBERG (2358): *van den tolberghe* 1359 (1, 85v); Etym.: ook bij Gastel lag eertijds een Tolberg; de Roosendaalse Tolberg lag op de grens van het leen Gageldonk, maar kan men daar een tol verwachten?

TORIKEN (2351, 2360c): Toriken kwam onder Wouw enkele malen als vrouwelijke voornaam voor (de pastoor schreef één van hen als Santorij in 1627 in zijn doopboek in): *Torie int duijffhuijs... Thorieken Jan int duijffhuijs* 1574 (6, 93v, 107r); vgl. onder Wouw enkele veldnamen afgeleid van vrouwelijke voornamen als Martijntjes, Mijntje Deckers, e.a.

TWEE BUNDER: *te vroenhout... Landts gebieten die twee buijnd(er)* 1561 (4, 88v); perceel.

VAARNOEST (2361a): *inden vaernost* 1471, 3, 105r, 141v); (=? , of = 2376, Varrenos?) *1 stuck lants geb(eten) de vernas... vanden vernas by den lange(n) acker* 1471 (3, 80r, 90v); perceel.

VAART: *an doestz(yde) vand(er) vart* 1471 (3, 112r); (=?) *de vaert van Rosendale ende van Ruckvenne* 1471 (3, 113r).

VALKENBERG: *beemden van valkeberge geb(eten) tbosch* 1471 (3, 183r); of is Valkeberg hier een persoonsnaam?

VARENHIL (2372): *...Landts gebieten vaerenhille neffens russenbeecke... den vaerenhille neffens de russenbeecke* 1561 (4, 4r, 21v); perceel.

VEERHOEK: *op stryemaet ande veerhoeck by den Ever spagoet* 1471 (3, 143v).

VELD: *In Hainck... gebieten veldeken* 1561 (4, 27r); perceel.

VEN: *int venne* 1471 (3, 62v); (=?) *te vroenhout Int venne... stede gebieten tvenneke* 1561 (4, 135v, 136r).

VERBORNDE BLOK: *vande verbornde bloecke ende de molenheynige... vande verbornden bloke* 1471 (3, 123r, 141r); perceel; Vroenhout?; vgl. te Wouw: *verbornde velt totter strate* 1571 (5e 136r).

VERBORNDE MADE: *etsels opte zuytzyde gel(egen) van(de) verbornder maden* 1471 (3, 62v); *Inde verbornde maede te boinck* 1561 (4, 126r); perceel.

VERYMEN (?) RIJT: *op verymen (?) Ryt* 1471 (3, 149v); lezing onzeker; enig verband met Rsd. no. 2473a: Voorrymer?

VINKENBROEK (2433): *Claus van vinkenbroec* 1359 (1, 87v); *tot vinkenbroeck* 1384 (2, 6r); streeknaam.

VINKENBROEKSEAKKER (2434): *inde vinckebroexacker* 1471 (3, 38r).

VISBERG (2441): *te vroenhout Int vischberch* 1561 (4, 82r).

VLIERBOS: *den vlierbosch in vroenout* 1471 (3, 49r); *te vroenhoudt een stuck Landts gebieten den vlierbossche* 1561 (4, 87v); perceel.

VOLAARTBOS: *twee Lapkens bosschen gebieten De vollaert bossche* 1561 (4, 42r); perceel.

VOLAARTPUT (2467): *an haincx acke(r) inde vollartputte... doude volreputte... int doude vollersputten* 1471 (3, 1r, 7r, 46r); Etym.: ook op het Zuideinde van Heerle kwam dit toponiem voor; misschien moeten we hier denken aan een plaats waar de voller zijn volaarde (die, naar ik meen, vettig moest zijn, wat

wel overeenstemt met de sterke leemhoudendheid van de gronden in deze streken) haalde.

VOLAARTSHELLING: *vollarts heyninge... te hainck inde vollart heyninge... inde vollarts heynege* 1471 (3, 6v, 29v, 38r, 57r); *een stuccke Landts gebeten De vollaerts Heijninge* 1561 (4, 42r); perceel.

VONDERDIJK (2469): *by den vonderdyck* 1471 (3, 149r).

VOORHOF: *een hofstede... gebieten Den voorhoff* 1561 (4, 52r); perceel?; Haink?

VOORT: *vand(er) loesbeke ende de voert* 1471 (3, 181r); = Langevoort?

VROENHOUT (2498): *in vroedenhout* 1359 (1, 57v); *tot vroedenhout* 1359 (1, 8v); *tot groenhout* 1359 (1, 67r); *in vrozenout* 1471 (3, 49r); *te vrozenhout* 1561 (4, 86r, zo vrijwel steeds in deze bron); streeknaam.

VROENHOUTSEAKKER: *inde vrozenhoudtsche ackere* 1561 (4, 82v).

VROENHOUTSE STOK (2501): *maey byde vroe(n)houtsen stock geb(eten) den quaden plasch* 1471 (3, 29v); *tusschen die vrozenhoudtsce stock ende tnieuwe booft* 1561 (4, 30v); *In detsele naerden vrozenhoudtschen stock* 1561 (4, 101v); streeknaam.

VIJF ROEDEN: *Inde borckelaers... de vijff roeden* 1561 (4, 37v); perceel.

WIJVER (2519): *...Landts gebieten den vijvere* 1561 (4, 21v); perceel.

WARBERG (2531): *opte waerberch... opten warberch* 1471 (3, 9v, 82v); *opden wachberch* 1561 (4, 1r, 3r); streeknaam.

WARLER (2534): *In Hermans Heijninge ofte waerlae(r)... een stuccke Landts gebieten waerelaere* 1561 (4, 22v); *in haync waerelaere* 1571 (5, 47r); perceel.

WATERMOLEN (2541): *te bulsdonck byde wae(ter)mole(n)* 1471 (3, 106r).

WEDUWESTRAAT: *inden bolck gelegen int wedewe straetken* 1471 (3, 35r); of onder Wouw?

WESTERBLOK: *1 buend(er) geb(eten) den Westerbloek comende metten ende ande Riele* 1471 (3, 167v); perceel; Nispen?

WEELAKKER: *opte zuytz(yde) vande sloete geb(eten) den weel acker* 1471 (3, 139r); perceel; ligging?

WEILAND: *een stuck Landts gebieten tywelandt* 1561 (4, 50r); perceel; ligging?

WIES, WIS (2570, 2594): onder Wouw komt *wieske* (in oudere stukken weeske) slechts voor in de betekenis van „wegje”, bijv. Battenburgs wieske op het Zuideinde. Het woord wordt echter maar zelden meer gehoord en nauwelijks meer begrepen zodat men onder Kruisland kon horen spreken van het *Bootwegwieske* (Boutweg, in de Zegblokken). Vgl. ook „Uit stad en land van Steenberg”, p. 174; wiske.

WILDEGOED (2572): *onder vrozenhout een gemet Landts gebieten twilde goedt* 1561 (4, 85r); perceel.

WILDENBERG: *inden wildenberch... inde wildeberge(n)* 1471 (3, 51v, 74r); Vrozenhout?; vgl. Drossears, Arch. Nassau Domeinraad, I 327, en Regesten 1994, 2013.

WILLAARTSHEINING: *wille heynege* 1471 (3, 175r); (=?) *Willaerts beijninghe te vinckenbroeck* 1561 (4, 67r); perceel.

WIP (2590): *te vrozenhout op den hoeck vander straten bij de wippe* 1561 (4, 98r).

WISSEL (2596): naast de voorgestelde etymologie kan men ook denken aan de

familienaam Wissels, die in de 17de eeuw onder Roosendaal en Wouw voorkwam, of, indien het perceel bij een turfvaart lag, aan de wisselkommen waar de turfvelten elkaar konden passeren vgl. Jaarboek 1955 van de Ghulden Roos, p. 73).

WOLFSHAAG (2604): ...*Landts gebieten de Wolff Hage In Hainck ... goordijk In Hainck opde wolffhaege* 1561 (4, 124r); perceel; behalve de naam van het dier, verdient vermelding een persoonsnaam als *Heinrix de Wolf* 1471 (3, 160r).

WOLFSHOF: *te vrienhoult Lijsbeth goorts stede met wolffs hoff* 1561 (4, 140r); perceel.

WOLFSVEN (2608): *in wolfsvenne ende elwart ... in swolfsvenne ... int wolfsvenne* 1471 (3, 82v, 86r); Vroenhout?

WOLPUT (2599): *by woelputte inden heythovel ... int heytvelt boven wolput ... in wolput* 1471 (3, 29v, 30r, 60r).

WOLPUTSBERG: *an woelputte berch* 1471 (3, 30); *aan wolputs berch gebieten Lijnckens Heijninge* 1561 (4, 58r); Haink?

WOUTERSHEINING (2615?): ...*lants geb(eten) woutsheynge acker* 1471 (3, 69r); (=?) *wouters heijninge ... aende oostzijde ghijssen heijninge* 1561 (4, 143v); perceel.

WREDE RIJT: *inde wree Ryt ... inde wreede Ryt* 1471 (3, 111v, 122v); streeknaam, oorspr. waternaam?; vgl. voorts *Vredepael* bij de Brembos, in 1288 vermeld als tiendengrenspunt (Erens, Okb. Tongerlo, I, p. 343).

ZAND (2631?, 2632?): *anden heerwech ant sant* 1471 (3, 186r).

ZANDSCHEL (2640): *vand(er) zantscellen* 1471 (3, 16?r); streeknaam.

ZEEP (2644?): *1 beemt acht(er) dbosch van ... geb(eten) die zepe* 1471 (3, 166v, 167v); (=?) *een stuccke Landts oeck gebieten de zeepe* 1561 (4, 11r); perceel; Haink?; Nispen?

ZEGERSGOED: *inden holen wech geheeten zegers goet* 1471 (3, 99v); perceel.

ZEGERSHEINING: *In Hainck ... zegers heijninghe* 1561 (4, 35r); perceel.

ZILVERHOEK (2656): *te vinckenbroeck die zilvere Hoecx ... tusschen vinckenbroeck ende boinck den zilveren hoeck* 1561 (4, 52r, 125v).

ZOETE DENISSTEDE: *twee stucken Landts te vroenhout ... gebieten zoete denis steken* 1561 (4, 93r); perceel; van persoonsnaam.

ZOETELAND (2660): ...*Landts bij de haincx cappelle gebieten tzoetelandt* 1561 (4, 6r); perceel.

ZOMERLAND (2668): *te boinck Int voorste zoemerlandt ... Drie stucken Landts gebieten Dat zoemerlandt In Schuermans hoff* 1561 (4, 58r).

ZUIDHEINING: *te vinckenbroeck ... die zuydheijninghe* 1561 (4, 73r); perceel.

ZUIDMOER: *opten borkelaer geheeten tzuije moer* 1570 (4, 44r); perceel.

ZUIDMOERBOS: *tzuijemoerbosch In Hainck* 1561 (4, 43r); perceel.

ZUIDWEIDE: *Hermans Heijninge oft die zuijwaije* 1561 (4, 106v); perceel; Vroenhout?

ZUURMADE: *beemde inde zuermaet* 1471 (3, 105r); ligging?

ZWAB (2682): *een stuck etsels te boinck bij elssenborch aenden Heerwech gebieten tzwabbeken* 1561 (4, 144r).

ZWEMMING (2690): *inde swem(m)e(n)ge ... int zwem(m)e(n)ge ... inde zwem(m)inge* 1471 (3, 38v, 55v, 63r); *Inde vroenhoudtsche maede Inde zwemminghe* 1561 (4, 30r); streeknaam.

J. B. VAN LOON.